

NR. 82 JUNI 2017

ASTERISK

DPU
AARHUS UNIVERSITET

TEMA
SAMVÆR

FÆLLESSKABER PÅ SPIL

UNGE OG POLITIK

Danske unge ved meget om politik, men engagerer sig ikke

AFFALDSPÆDAGOGIK

Børns læring om affald skal kobles til hjemmet

ROBOTTER OG ETIK

Forskere vil hæve den etiske barre i robotteknologien

KAN GRUNDTVIG OG GLOBALISMENS ÅND FINDE MELODIEN SAMMEN?

Med fællessang og foredrag ville Grundtvig skabe en dansk folkeånd. Projektet var nationalt. I dag har vi mindre brug for Grundtvig og mere brug for en verdensåben grundtvigianisme, der kan løse samtidens grænseoverskridende problemer. Vi savner derfor nye sange, som kan inspirere os til at synge sammen med andre end vores egne.

Af CLAUS HOLM,
instituttleder, DPU, Aarhus Universitet

Den internationale arbejderbevægelses revolutionære kampsang *Internationale* forfægter international solidaritet. Men sangen siger ikke den danske venstrefløj meget. Det påstod *Dagbladet Information* 1. maj i år. Derfor havde avisen digtet en god ny kampsang med titlen *Nationale* sunget på melodien: *Internationale*.

Med denne sang ville *Information* sige – eller rettere synge – at idéen om globale fællesskaber er i krise, og det i en tid, hvor der er brug for samarbejde om at løse grænseoverskridende økonomiske problemer, klima- og miljøproblemer, flygtninge- og migrationsproblemer etc. Men da den ellers ofte internationalt orienterede venstrefløj også lider af national hjemve, er spørgsmålet, om ikke det er muligt at etablere et forhold, hvor det nationale og det globale ikke modarbejder hinanden. Svaret viser sig bl.a. gennem de sange, som siger os noget, og som vi vælger at synge sammen.

For tiden nyder det faktisk igen en vis popularitet at samle sig om at synge morgensang. Ikke alene i skolerne og på universiteterne, men også i offentlige og private virksomheder. For det er en *oplevelse*, der skaber ånd. Holdånd. Og hersker den rette ånd, så når man langt. Sammen. Det ved vi, måske især i Danmark. For her ved vi, at fællessang i sin tid vækkede en national folkeånd. Vi ved derfor også, at fællessang ville kunne vække en lokal virksomhedsånd til live i dag.

Historisk hænger det sammen med Grundtvig. Kombinationen af fællessang og foredrag er kendt som Grundtvigs metode til at skabe folkelig vi-følelse i forsamlinger. Grundtvig var folkeåndens præst.

Mere generelt symboliserer Grundtvig ofte pædagogiske tilgange, der skaber samhørighedsfølelse, tillid og samspil mellem ligeværdige folk. Formuleret lidt spidst: Grundtvigs projekt var nationalt; det handlede ikke om at vække en global ånd. Men som verden ser ud i dag – præget af globale udfordringer – har vi brug for en mere verdensåben grundtvigianisme.

Hvad 'en verdensåben grundtvigianisme' er, har politikerne svært ved at blive enige om. Også når det gælder sange: Tilbage i 2009 fremsatte Dansk Folkeparti et lovforslag om at gøre morgensang obligatorisk på samtlige folkeskoler i Danmark. Forslaget blev begrundet med, at sang ikke alene bidrager til fællesskabsfølelsen på den enkelte skole. Nej, sange – sunget på dansk – giver også unge indblik i samfundsforhold, danmarkshistorien og kristendommens betydning for det danske folks selvforståelse og integration i denne.

Forslaget samlede ikke flertal. En af grundene var, at modstandere af forslaget ikke mente, at det gjorde Danmark åbent nok overfor omverdenen. For det ville kræve, at man både brugte nationale og internationale sange, og at man sang dem på andre sprog end dansk, lød det. Men hvordan gør man så vores grundtvigianske hjemve mere verdensåben?

For at svare på det forlader jeg et kort øjeblik sangkulturen og vender mig mod den

danske fagbevægelses forbindelse til grundtvigianismen. I sammenfattet form handler det for det første om, at grundtvigianere, socialdemokrater og fagbevægelsen i efterkrigstiden indgik et historisk kompromis, hvor velfærd og danskhed blev et og det samme. At være dansk blev at identificere sig med det danske velfærds- og arbejdsmarkedssystem. Af samme grund henviser både socialdemokrater og fagbevægelse til Grundtvigs sang fra 1820 *Langt højere bjerge så vide på jord*, hvor afslutningen ”da har i rigdom vi drevet det vidt, når få har for meget og færre for lidt” ofte citeres. Men vigtigere er det, at fagbevægelsen – og især dens tillidsvalgte – siden begyndelsen af 1990'erne har bidraget til at globalisere virksomheder – herunder multinationale datterselskaber – på en måde, der har klangbund i de bedste sider af det danske samfunds tradition for folkeligt båret samfundsmæssig fornyelse.

'De bedste sider' handler om dansk samarbejds-, medbestemmelses- og ligeværdighedskultur, hvor lønmodtagere i teams og tillidsvalgte i samarbejde med ledelsen 'møder hinanden på halvvejen'. Det gør Danmark til foregangsland, når det gælder om at puste menneskelig ånd ind i den globaliserede økonomi. Det er denne danske 'melodi' mange andre lande opfordrer os til at fortsætte med. ■

Redaktører

Claus Holm (ansvarshavende)
Mathilde Weirsøe

Redaktionskomité

Anne Maj Nielsen
Carsten Henriksen
Charlotte Ringsmose
Hanne Knudsen
Henrik Nitschke
Søren Christensen
Theresa Schilhab

Skribenter

Camilla Mehlsen
Carsten Henriksen
Jannie Holm Audebo
Mathilde Weirsøe
Signe Løntoft
Vibe Middelboe

Korrektur

Kirsten Kovacs

Redaktionens adr.

DPU - Danmarks institut for
Pædagogik og Uddannelse,
Aarhus Universitet
Tuborgvej 164
2400 København NV

Kontakt redaktionen

E-mail: asterisk@dpu.dk
Telefon: 8715 1815

Abonnement

Abonnementet er gratis
og kan bestilles på
edu.au.dk/asterisk

Design: Hiske Jessen

Layout: Toke Bjørneboe

Illustration: Rasmus Juul

Forside: Scanpix

Tryk: Scanprint A/S

ISSB nr.: 1601-5754

Oplag: 12.000

Asterisk er et magasin for
aktuel uddannelsesforskning.
Asterisk udkommer
fire gange årligt og er
udgivet af DPU - Danmarks
institut for Pædagogik
og Uddannelse, Aarhus
Universitet. Artikler eller
illustrationer må ikke
eftertrykkes uden tilladelse.

S. 4-9

OPDRAGELSE TIL FÆLLESSKABET

Daginstitutioner arbejder målrettet på at lære børn at indgå i fællesskaber fra den dag, de starter i vuggestue. Men nogle børn og unge har svært ved at finde sig til rette inden for fællesskabets rammer og risikerer derfor at blive marginaliseret. Men hvad definerer et 'rigtigt' dansk fællesskab, og hvorfor er nogle fællesskaber mere legitime end andre?

s. 4

S. 10-13

FOR UNG TIL POLITIK

På trods af stor viden om demokrati og samfundsforhold fravælger danske unge bevidst det politiske engagement. De er for unge, lyder begrundelsen. Og de har travlt med at få en uddannelse og med at skabe det perfekte CV.

S. 14-16

FÆLLESSKABETS TEST

I testsituationer har eleverne brug for at orientere sig mod hinanden, og kontakten mellem eleverne afspejler det fællesskab, der allerede er i klassen. På den måde griber fællesskabet ind i testen og udviser grænserne mellem den individuelle test og det sociale samvær i klassen.

S. 18-21

GIV PLADS TIL TVIVL OG UENIGHED I SAMARBEJDET

Danske virksomhedsledere skal udfordre konsensuskulturen og lade interne stridigheder få luft. Spændinger i samarbejdet er nemlig med til at skabe et dynamisk og innovativt læringsmiljø, lyder det fra to DPU-forskere.

S. 24-27

ER ROBOTTEN BLEVET EN BELASTNING FOR MENNESKET?

For at sikre at robotterne primært aflaster, og ikke belaster, mennesker, skal humaniora have en fremtrædende plads i robotudviklingen. Nyt DPU-projekt kobler etik og robotforskning.

S. 28-30

FREMTIDENS BØRN TAGER SKRALDET

Vi må sætte barren højere, hvis kommende generationer skal have en mere bæredygtig tilgang til affald. Det handler bl.a. om, at koble børns læring om affald til den praksis, de møder derhjemme. Det mener professor MSO Jeppe Læssøe, der har fulgt ti affaldsprojekter i skoler og børnehaver.

S. 32-33

DRENGENE EFTER PIGERNE

Pigerne har altid fået højere karakterer end drengene. Skolehistoriker og professor MSO Ning de Coninck-Smith giver en historisk forklaring på, hvorfor pigerne altid har været drengene overlegne i skolen.

OPDRAGELSE TIL FÆLLESSKABET

Opdragelse er ikke kun en sag for mor og far. Det er i høj grad også blevet en opgave for daginstitutioner og skoler. Men normerne for, hvilke typer af fællesskaber der er rigtige, risikerer samtidig at marginalisere de børn og unge, der ikke passer ind i fællesskabets snævre rammer.

Det er torsdag formiddag i en dansk vuggestue, og Villads på to år har fundet kassen med dyrene. Han stiller dem op på række, én efter én. Pludselig kommer den jævnaldrende dreng Ezra hen i hjørnet, hvor Villads leger. Han tager de to elefanter ud af rækken. Villads protesterer, og da det ikke hjælper, slår han ud efter Ezra.

En pædagog går over til drengene:

- Villads, hvorfor slår du efter Ezra?

- Det er mine elefanter.

- Du legede lige så godt med elefanterne, og så kom Ezra og tog dem. Jeg kan godt forstå, at du bliver vred. Men du må ikke slå. Du må prøve at sige det til ham.

- Det er mine elefanter.

- Kan du se, at han bliver forskrækket, når du råber? Fortæl ham stille og roligt, at du gerne vil have elefanterne tilbage.

- Jeg vil have elefanterne tilbage.

- Ezra, du skal give Villads elefanterne tilbage, for han var i gang med at lege med dem.

Nogenlunde sådan udfolder en helt almindelig pædagogisk praksis sig dag ud og dag ind i tusindvis af danske daginstitutioner. Pædagoger forsøger at hjælpe børn med at sætte ord på egne følelser, sætte sig i andres sted og finde acceptable måder at udtrykke ønsker på.

Dette arbejde udgør kernen i en pædagogisk tradition, der har været fremherskende

»Man arbejder fra dag ét, når et barn starter i vuggestue, med 'du må ikke slå', og 'du skal sige det, når du bliver vred' og den slags. En systematisk træning af barnets evne til at sætte sig ind i den andens perspektiv og at sætte ord på både egne og andres følelser.«

Eva Gulløv

i Skandinavien i de seneste 40-50 år, fortæller antropolog Eva Gulløv, lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Hun er medforfatter til bogen *Civiliserende institutioner* (2012), der i januar udkom i en omarbejdet engelsk version med titlen *Children of the Welfare State* (2017). Bogen præsenterer en række analyser af opdragelse og institutionsliv på baggrund af feltarbejde i daginstitutioner, folkeskoler og familier.

"I bogen beskæftiger vi os med det, vi kalder de civiliserende normer, som er vores begreb for de herskende opdragelsesværdier. Og vi kommer frem til, at de fællesskabsorienterede idealer står meget stærkt, selvom

der tales en del om konkurrencestat og individualisme i samfundsdebatten," fortæller Eva Gulløv og uddyber:

"Det er kulturelt ret unikt for Skandinavien, at vi har offentlige institutioner, der ikke bare skal passe børn, så forældrene kan arbejde, men som har så store ambitioner som at lære børn at indgå i fællesskaber."

Børn skal lære at sætte sig i andres sted

I takt med at det op igennem 70'erne og 80'erne bliver normen at gå i institution, og familierne samtidig bliver mindre, bliver daginstitutionerne til nutidens svar på barndommens gade. Det er her, børn skal lære at være sammen med andre børn, og her, de erfarer hvilke reaktioner de får fra de omgivelser, som ikke ser dem som unikke individer, men som en del af en gruppe. Dermed er vejen banet for daginstitutionens rolle som den instans, der skal lære børn at indgå i fællesskaber.

Som når en pædagog i Eva Gulløvs feltarbejde begrundes, at hun i forbindelse med en rundkredsaktivitet beder tre børn om at vente, til det bliver deres tur:

"Det er jo det, de er her for at lære. Altså både sådan i forhold til når de skal i skole engang, så skal de jo kunne sidde stille og række fingeren op og lytte til det, de andre siger. Men det er egentlig ikke det, jeg sidder og tænker på i sådan en situation [...] For mig handler det meget mere om nogle grundlæggende sociale kompetencer. Altså at man viser respekt for andre og hensyn og ikke bare skal have al opmærksomhed selv."

*

OTTE TIMER I
DAGTILBUD

38

procent af danske børn tilbringer otte timer eller derover i dagpleje, vuggestue eller børnehave hver dag.

Kilde: YouGovs undersøgelse fra 2015 blandt 999 forældre til børn mellem nul og fem år

DE FLESTE DANSKE BØRN GÅR I INSTITUTION

0 år:
Vuggestue og dagpleje: 17,7%

1-2 år:
Vuggestue og dagpleje: 89,7%

3-5 år:
Børnehave: 97,5%

6-9 år:
SFO/Fritidshjem: 81,6%

10-13 år:
SFO/fritidshjem: 14,2%

Kilde: Danmarks Statistik 2014.

Det er unikt for Skandinavien, at daginstitutioner arbejder så målrettet på at lære børn at indgå i fællesskaber.

SÆRT NÅR BØRN BLIVER PASSET HJEMME

Da daginstitutionerne for alvor gjorde deres indtog i 70'erne, var der en samfundsdebat om, hvor skidt det var for børnene, og en del bekymring for, hvad institutionaliseringen ville betyde for børns kreativitet og frie tænkning på lang sigt.

I dag, hvor ni ud af ti børn passes i daginstitution, er hele den bevægelse stort set væk. I dag er det sådan, at de børn, hvis forældre foretrækker at holde dem hjemme, problematiseres. Det at være hjemme bliver opfattet som noget unormalt, og hvis man holder sit barn hjemme, vil man ofte blive opfattet som i opposition til det omgivende samfund.

Kilde: Eva Gulløv

Når pædagoger arbejder med børns evne til at indgå i fællesskabet, foregår det efter stort set samme metode overalt i Danmark, fortæller Eva Gulløv:

”Det er ikke noget, der er beskrevet i læreplanerne, men det udgør fundamentet for det meste af det, der foregår. Jeg har været ude at observere i over 20 år, og det er grundlæggende det samme, man gør – og gør ganske dygtigt – i de forskellige institutioner. Man arbejder fra dag ét, når et barn starter i vuggestue, med ’du må ikke slå’, og ’du skal sige det, når du bliver vred’ og den slags. En systematisk træning af barnets evne til at sætte sig ind i den andens perspektiv og at sætte ord på både egne og andres følelser.”

Beskæring af følelsesudtryk

Det civiliserede barn har lært at spise pænt, tale ordentligt og tage hensyn. Men først og fremmest har barnet lært at oversætte sine følelser til legitime udtryksformer. Derfor handler meget af det pædagogiske arbejde om at lære børn at give udtryk for deres følelser uden at slå, skrigende, bande eller hvine af fryd.

Eva Gulløv kalder arbejdet med at civilisere de utømmede udtryk for ”en bonsai-agtig beskæring af følelsesudtryk”. Dermed peger hun også på, at det ikke kun er en dannelse

til fællesskabet, men også en magtudøvelse, der fordrer en kontinuerlig faglig diskussion.

”Som pædagog er en del af arbejdet, at man hæmmer og begrænser. Det er helt naturligt, men derfor er det også vigtigt, at man spørger sig selv hvorfor. Hvorfor skal man ud på legepladsen på et bestemt tidspunkt? Hvorfor må man ikke løbe på gangen? Vi skal huske at diskutere, hvornår reglerne er til for fællesskabets skyld – det vil sige er del af den omgangsform, vi gerne vil fremme mellem mennesker – og hvornår det er regler, der bare gør det lettere at få en institutionshverdag til at fungere gnidningsfrit.”

Institutionslivet kan i sig selv virke dagsordensættende og dermed indsnævre rammerne for den rette adfærd. Men evnen til at kontrollere sine følelser uden at undertrykke sig selv stiller store krav til børnene:

”Man må ikke være for introvert, men man må heller ikke være for ekstrovert.

Man skal være god til at tage initiativ til lege, men man må ikke sætte sig på dem. Man må i det hele taget hverken være for passiv eller for aktiv, for tilpasset eller for udfordrende. Det er godt, hvis man kan lide at deltage i en konkurrence, men man skal helst ikke være for glad for at vinde ... Når man begynder at kigge på det, er det utroligt, hvad

en fire-fem-årig skal kunne for at mestre den rette, subtile balance.”

Normerne for, hvornår noget problematiseres, er blevet snævrere, oplever Eva Gulløv. Da hun lavede sine første feltstudier for 20 år siden, var der én dreng, som pædagogerne holdt lidt øje med, på en institution med 60 børn. Da hun for nylig var ude at observere, var det omkring 50 procent.

Foreningsdanmark

At man let kan falde ved siden af normerne i en dansk børnegruppe, er Sally Anderson enig i. Hun har som antropolog lavet feltarbejde i folkeskoler, privatskoler og idrætsforeninger. Her har hun iagttaget, hvordan en bestemt form for kollektiv socialitet, der kræver bestemte former for deltagelse, også kan fungere som en sorteringsmekanisme.

”Forestillingen om fællesskab er baseret på en idé, hvor samfundet forstås som en helhed – en beholder af en art – som man kan være indenfor eller udenfor. Det fremgår af retorikken, når der tales om et barn, der ’er udenfor i klassen’ eller mennesker, der ’står uden for samfundet’, selvom de bor på Nørrebro. Kunsten at ’stå indenfor’ er åbenbart noget, som skal læres. Når der i skolen eller børnehaven tales om at lære at indgå i et fæl-

* SKAL ALLE ETÅRIGE I VUGGESTUE?

I april 2017 kom Socialdemokraterne med et lovforslag om, at alle børn automatisk skal være meldt ind i en daginstitution, fra de fylder 1 år. Dvs. forældre skal aktivt melde deres barn fra institution fremfor, som det er tilfældet i dag, aktivt – og frivilligt – tilmelde børnene en daginstitution.

Målet med lovforslaget er at få flere sårbare indvandrerbørn tidligt i daginstitution, særligt med henblik på sprogstimulering. Lovforslaget er ikke vedtaget endnu.

Baggrund

I København er over 2.000 børn helt uden for de gældende pasningsordninger. Mere end 700 af dem er børn fra økonomisk ringe stillede familier og har typisk indvandrerbaggrund.

Kilde: Lighedsudredningen i Københavns Kommune, 2016

* FORENINGSLIV OG FRIVILLIGHED – EN AF DE TI VÆRDIER I DANMARKSKANONEN

I 2006 valgte befolkningen på initiativ fra den daværende Kulturminister Bertel Haarder ti kulturelle værdier, der er med til at forme danskerne. Side om side med 'hygge' og 'ytringsfrihed' finder vi værdien 'Foreningsliv og frivillighed'. Her står der: "Foreninger udgør en grundlæggende måde at organisere fællesskaber på i hele Danmark."

Kilde: Kulturministeriet

lesskab, antages det, at det kun kan læres ved at være stimlet sammen i flere år i en gruppe på ca. 24 børn på næsten samme alder. Børn lærer på den måde at udleve det, der kaldes 'fællesskab,' i mindre grupper, der lukker sig om sig selv."

Sally Anderson har blandt andet forsket i det, der kaldes Foreningsdanmark, og lavet feltarbejde i frivillige idrætsforeninger. I nogle foreninger kan normerne for, hvordan

»Idealet er, at børn og unge kommer ud blandt andre i skolen, klubben eller foreningen, hvor der er en vis voksenkontrol med, hvad de foretager sig. At komme ud blandt andre i et storcenter, på gaden eller i en park synes ikke at være i lige så høj samfundspædagogisk kurs.«

Sally Andersson

man er "rigtigt" medlem af fællesskabet, være så stærke, at de ekskluderer dem, der har en anden tilgang til foreningslivet og bare vil dyrke idrætten.

"Hvis man vil deltage i en fritidsaktivitet, som foregår i en idrætsforening, skal man underlægge sig en lang række skrevne og uskrevne regler. Foreningstilbud lukker sig om de børn, der tilmelder sig, dukker op regelmæssigt, og hvis forældre betaler kontingent," fortæller Sally Anderson.

Bare fordi man er medlem af en idrætsforening, er man dog ikke nødvendigvis på sikker grund, for der også noget, der hedder socialt samvær.

"Jeg fandt ud af, at idrætsforeningsfolk skelnede skarpt mellem det, der foregik på banen, og det, der foregik i pauserne eller bagefter. Det var kun det sidste, der gjaldt som socialt samvær. På et kvindegymnastikhold, hvor der kom en del indvandrerkvinder, oplevede jeg kritik af dem, som ikke havde lyst til at tage med til en dansk julefrokost på den lokale kro. Det var, som om det var mistænkeligt, hvis man bare havde lyst til at dyrke gymnastikken."

Rigtige og forkerte fællesskaber

Vi forbinder fællesskab med noget positivt, men for Sally Anderson er det tydeligt, at der findes rigtige og forkerte former for samvær:

"Hvis man går til badminton i en idrætsforening, bliver det opfattet som et godt fællesskab, men hvis en gruppe unge går i storcenteret hver eftermiddag, er det ikke engang et fællesskab. Så er det shopping. Hvis der er tale om børn og unge med minoritetsbaggrund, bliver det måske endda betragtet som integrationsskadeligt. Fritidens samvær skal helst være organiseret på en bestemt måde."

Skoler og kommuner udtrykker ofte bekymring over, at etniske minoritetsbørn ikke deltager i idrætsforeningerne. Sally Anderson har interviewet en del minoritetsdrengene, som

mener, at de har deres egne, selvregulerede fællesskaber:

"De fortalte, at de spillede bold hjemme i gården. Store og små samt søskende kunne spille sammen, og de var gode til at finde ud af det, selvom der selvfølgelig kunne opstå nogle konflikter. Ikke alle havde lyst – eller råd – til at gå til håndbold eller fodbold i en hal på et bestemt tidspunkt, og nogle familier var mere trygge ved, at deres børn legede i gården."

De to former for fællesskab støder sammen, fordi en del af den skandinaviske samfundstænkning er, at hjemmet er det forkerte sted at opholde sig for samfundets børn. De skal i stedet ud og socialiseres blandt andre børn.

"Det er for så vidt en udmærket civilsamfundstanke, at børn skal 'ud blandt andre'. Men idealet er, at børn og unge kommer ud blandt andre i skolen, klubben eller foreningen, hvor der er en vis voksenkontrol med, hvad de foretager sig. At komme ud blandt andre i et storcenter, på gaden eller i en park synes ikke at være i lige så høj samfundspædagogisk kurs."

I det hele taget undrer det Sally Anderson, at familien med dens hverdag og alle dens onkler, tanter, fætre og kusiner ikke tæller, når man taler om de fællesskaber, der får samfundet til at hænge sammen.

"Familien og hjemmet bliver opfattet som noget suspekt, som man skal beskytte børnene imod, og det gælder især minoritetsbørn. På en god dag kan man måske sige, at det handler om sproget, om at lære dansk. Men samtidig er det en ældgammel koloniseringsmetode, at man mistænkeliggør forældrenes indflydelse. I civiliseringens navn er grønlandske børn sendt til Danmark, indfødte børn i USA og Canada blev sendt på kostskole, og i Australien fjernede man børnene fra aboriginbefolkningen. I dag findes der danske politikere, der gerne vil

Daginstitutionen er nutidens svar på barndommens gade. Det er her, børn skal lære at være sammen med andre børn.

lovgive om, at *alle* børn skal i vuggestue, når de fylder et år.”

At trække børn ud af hjemmet og samle dem på ny i institutionens, skolens eller forningens civile rum *kan* ses som en civiliseringsproces, medgiver Sally Anderson, men hun finder metaforen problematisk:

“Idéen om de civiliserende institutioner kommer nemt til udpege hjemmet som ’de vildes’ eller ’utæmmedes’ holdeplads. Hjemmet bliver et sted, hvor de sociale omgangsformer og fællesskaber ikke er samfundsgavnligt.”

Civiliseringens paradoks

I bogen *Civiliserende institutioner* beskæftiger forfatterne sig også med, hvad der sker med de børn, der ikke finder balancen i de særlige sociale omgangsformer, som daginstitutionerne og skolerne arbejder på at lære dem.

”Der er en række børn i daginstitutionerne og i skolen, som undervejs erfarer, at de har svært ved at leve op til de normer, som forventes af dem. Samtidig kan vi se, at pædagogerne ofte reagerer ved at tilbyde mere af det samme, når børnene ikke reagerer på

og efterlever anvisninger og fordringer. Så begynder man at problematisere visse børn og give dem særlig opmærksomhed.”

Den særlige opmærksomhed udmønter sig ofte i skrappe krav og regler. Især etniske minoritetsdrengene problematiseres, når de ikke formår at tilpasse sig normerne, viser Eva Gulløvs feltarbejder. Hos dem bliver oplevelsen af at have svært ved at leve op til de mange skrevne og uskrevne normer til en følelse af marginalisering.

”En del børn erfarer, at de er anderledes, og at deres adfærd vurderes negativt. Det får dem til at søge alternative fællesskaber, hvor de bliver mere konfronterende, fordi de nu vinder anerkendelse hos andre ved at udfordre normerne. I en modkultur bliver man måske beundret for at turde tale grimt til de voksne eller bryde reglerne på anden vis,” siger Eva Gulløv og peger dermed på det, som hos de to forfattere kaldes for ’civiliseringens paradoks’.

Når der med jævne mellemrum luftes politiske forslag i medierne med krav om, at alle børn skal i vuggestue, er det typisk ud fra argumentet, at de så kan nå at lære normerne

– og sproget – inden skolestart. Her peger Eva Gulløv på, at vi måske nok kan tvinge børnene i vuggestue, men vi kan ikke styre, hvad de får ud af det.

”I mange pædagogiske debatter har man en tendens til at tro, at de voksne er de vigtige, mens man fuldstændig overser de dynamikker, der finder sted i børnegrupperne. Men for børn har det enorm betydning, hvad andre børn værdsætter, anerkender og underkender. Og nogle børn vinder accept og status ved at bryde med normerne og udfordre det, som de andre børn tilpasser sig. Det er noget, de lærer gennem deres samspil i institutionerne. Det kan vi se, når vi følger børnene, og vi kan konstatere, at de samme børn ofte har en helt anden adfærd i deres familier.”

Fra sit feltarbejde til *Civiliserende institutioner* er Eva Gulløv stødt på talrige eksempler fra både daginstitutioner og skoler på, hvordan gruppedynamikken ikke altid får det ønskede frem i børn.

“Børn tilbringer mange timer i grupper, de ikke selv har valgt, og her lærer de at navigere socialt og begå sig, men nogle børn lærer også, at der findes forskellige slags børn, og at man kan vinde anerkendelse på mange forskellige måder. Så når man taler om at sende alle etårige i institution, løser det ikke noget i sig selv. Tværtimod kan man nu af og til se femårige, der allerede har lært en adfærd, som ikke er så hensigtsmæssig, hvor de tidligere først lærte det i skolen. De børn har tidligt gjort sig den erfaring, at de ikke kan vinde anerkendelse fra mainstreamkulturen.” ■

EVA GULLØV

Lektor i pædagogisk antropologi med særligt fokus på børneantropologi og barndomssociologi. Hun forsker i børns relationer og hverdagsliv, pædagogisk arbejde, minoritetsbørn og -forældres forhold til daginstitutioner. Hun er bl.a. medforfatter til bogen *Civiliserende institutioner* (2012) / *Children of the Welfare State* (2017) Underviser på kandidatuddannelsen i pædagogisk antropologi på DPU, Aarhus Universitet.

SALLY ANDERSSON

Lektor i pædagogisk antropologi på DPU, Aarhus Universitet. Forsker i børn, skole, religion og civilsamfund med fokus på socialitet, relationalitet og selvforståelse. Aktuel med artiklen *Socialitet – samværets flertydighed i antologien Pædagogisk antropologi* (Hans Reitzels Forlag, 2017)

Danske unge er blandt de mest vidende i verden om politik og samfundsforhold. Selvom de i skolen øver sig på demokratisk dialog og lærer at være del af et fællesskab, er de politisk passive. Portræt af en generation, hvor medborgerskab og politisk viden har stor pædagogisk værdi, men meget få politiske konsekvenser.

FOR UNG TIL POLITIK

Vi er jo unge”. Den begrundelse er Jonas Lieberkind, lektor ved DPU, Aarhus

Universitet, stødt på igen og igen, når han beder danske 9.-klasse-elever forklare, hvorfor de ikke engagerer sig politisk, når de nu ved mere om politik end mange af deres jævnaldrende i andre lande.

”Jeg vil betegne de unge som politisk passive. De deltager ikke i protestbevægelser, de involverer sig ikke i traditionelle politiske diskussioner, og de melder sig ikke ind i et parti, en forening eller en organisation. Det til trods for, at de har en enorm viden om demokrati og samfundsforhold. Men de fravælger bevidst det politiske engagement med den begrundelse, at fordi de er unge, skal de fokusere på at leve deres ungdomsliv og på at få en uddannelse,” siger Jonas Lieberkind.

Gode rammer for fællesskab

Til efteråret får vi at vide, om danske unges politiske dannelse fortsat ligger helt i top, når resultaterne af den nyeste ICCS-undersøgelse (International Civic and Citizenship Education Study) fra 2016 præsenteres. Den seneste ICCS-undersøgelse fra 2009 viste nemlig, at danske unge i udskolingens ved rigtig meget om politik og samfundsforhold, når man sammenligner dem med unge i andre lande, fortæller Jonas Lieberkind.

Han har netop interviewet godt 50 danske 9.-klasse-elever og spurgt ind til deres politiske viden og engagement. Selvom hans aktuelle projekt er kvalitativt og kun ser på danske elever, og altså hverken er kvantitativt eller komparativt som ICCS-undersøgelsen, kan det alligevel give os et fingerpeg om, hvad der venter. De 9.-klasse-elever, han har interviewet, deltog nemlig alle i ICCS-undersøgelsen i 2016. Og en tendens går igen: eleverne er grundlæggende glade for at gå i skole, og skolen leverer gode rammer for fællesskab.

”De forskellige undersøgelser peger på, at den danske folkeskole virkelig er god til at skabe fællesskaber. Når man går i 8. og 9. klasse, betyder den ramme, skolen danner, rigtig meget for, hvordan man skaber sociale fællesskaber, og hvordan man kan præge dem og blive udfordret af dem. Og lige meget hvor kritisk jeg ser på det, siger min empiri ikke andet end, at det fungerer rigtig godt. Trods de udfordringer der kan være med at få tid til at opfylde alle de nye læringsmål, tyder det på, at lærerne holder fast i nogle pædagogiske traditioner for at sætte fællesskab højt på dagsordenen. Eleverne er glade

for at være i klasserummet, og de er glade for hinanden, selvom der selvfølgelig altid er undtagelser,” siger Jonas Lieberkind.

At eleverne er glade for at være i klasserummet, skyldes bl.a., at de oplever det som åbent.

”Det så vi i ICCS i 2009, og det ser jeg i mit aktuelle projekt. Eleverne oplever, at lærerne gerne vil diskutere med dem. Der er plads til at vende alverdens politiske begivenheder med hinanden, og lærerne er gode til at se emnerne fra flere forskellige sider,” siger Jonas Lieberkind.

Spørgsmålet er, om eleverne lærer at indgå og begå sig i fællesskaber som resultat af en målrettet pædagogisk indsats – eller om de lærer det, fordi skolen skaber gode rammer for fællesskaber, så det opstår som et indirekte resultat af alle de forskellige aktiviteter, der foregår i og omkring skolen.

”Man kan ikke lære det sociale som intentioneret resultat af bestemte pædagogiske indsatser. Der vil altid være nogle uintenderede dimensioner, der blander sig i den læringsproces. Man lærer jo også alt mulig andet end det, der foregår ved tavlen. De former for fællesskaber, eleverne oplever, formidles via skolens rammer, lærernes måde at arbejde på og elevernes egen tilgang. Den afhænger ikke mindst af, hvorvidt de synes, det er rart at gå i skole, og selvfølgelig i sidste ende af den måde, de er formet på af kulturen i familien og i samfundet. Det er en blanding af det intenderede og det uintenderede. Og præcis hvilke socialitetsformer det bliver til i praksis, har skolen ikke kontrol over,” siger Jonas Lieberkind.

Fællesskaber opstår altid

Kontrol kunne det ellers være rart at have, hvis skolen har et ideal om en bestemt form for fællesskab, som de unge bør lære, og som skoleledere og lærere lægger undervisningen an på.

Men én ting er idealer på de unges vegne, noget andet er, hvad de unge selv synes. Jonas Lieberkind forsker i medborgerskab og politisk dannelse i krydsfeltet mellem normative bestemmelser af medborgerskab – dvs. idealer for, hvordan vi skaber fællesskab med hinanden som borgere i samme samfund – og empiriske studier af hvad de unge faktisk ved, mener og gør politisk, og hvordan de selv indgår i og oplever fællesskab. Ifølge Jonas Lieberkind kan vi ikke undvære normativiteten, men vi er nødt til at reflektere den gennem erfaringer, forventninger og forestillinger hos de konkrete mennesker, som vi opstiller normer for.

»De, der engagerer sig i politisk arbejde, gør det ikke kun for at kæmpe for sagen eller fællesskabet med deres hjerteblod. De gør det i høj grad også for at få det på deres CV og for oplevelsernes skyld.«

Jonas Lieberkind

KVALITATIV INDSIGT

Jonas Lieberkind har i 2017 interviewet 51 af de elever, der deltog i den danske ICCS 2016, og som nu går i 9. klasse. Hans kvalitative forskningsprojekt skal give et dybere indblik i danske unges politiske viden og engagement og politiske dannelse.

HVORDAN STÅR DET TIL MED UNGES POLITISKE DANNELSE?

ICCS - International Civic and Citizenship Education Study – er en stor kvantitativ og komparativ undersøgelse af skolers arbejde med de unges politiske dannelse i en række lande. ICCS undersøger 8.-klasse-elevens holdninger til sociale og politiske spørgsmål, deres viden om demokrati, politik og samfund og deres opfattelser af sig selv som borgere i samfundet.

ICCS gennemføres i regi af IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). Første gang var i 2009 og anden gang i 2016. Resultaterne af ICCS 2016 offentliggøres i efteråret 2017.

Forskere fra DPU, Aarhus Universitet, har begge gange stået for den danske del af undersøgelsen.

Læs mere: dpu.au.dk/iccs

MEDBORGERSKAB – ET GAMMELT BEGREB BLOMSTRER OP IGEN

Op gennem 1990'erne blomstrer interessen for medborgerskab op i Danmark og det meste af Vesteuropa. Borgerne er ikke længere blot statsborgere i en nationalstat, men med Maastricht-traktaten fra 1992 også unionsborgere i EU, og med globaliseringen efterhånden også verdensborgere.

Medborgerskab handler om, at der består eller bør opstå et fællesskab mellem borgerne, som rækker ud over det, der formelt binder dem sammen i en stat, en union eller et forbund. Modsat statsborgerskab, som man har, fordi man er født i det pågældende land, eller får tildelt af politiske eller juridiske grunde, er medborgerskab noget, man skal udvikle sig til – og fra 1990'erne og frem bliver idéen om, at medborgerskab kan læres gennem opdragelse og uddannelse, dominerende i den videnskabelige og intellektuelle debat om pædagogik og uddannelse.

Hvor statsborgerskabet er en formel ordning, der sikrer borgeren bestemte rettigheder inden for rammerne af en nationalstat, bliver medborgerskab ofte forbundet med et bestemt sindelag. Medborgerskab tilskrives ofte en psykologisk dimension, hvor medborgeren identitets- og følelsesmæssigt er forpligtet på at tage ansvar for fællesskabet og det samfund, han er en del af.

Idéhistorisk har der siden Antikken været mange stridende forestillinger om medborgerskab – ofte koblet sammen med begrebet om dannelse. Striden står bl.a. mellem, om de forskellige medborgerskab/dannelsesidealer er universelt, historisk eller politisk begrundede.

Den nye interesse for medborgerskab i 1990'erne opstår i kølvandet på det 20. århundredes socialisationsteori, der undersøger, hvordan mennesker i et samfund socialiseres, subjektiveres og disciplineres gennem forskellige former for underliggende sociale diskurser og strukturer – f.eks. hos Michel Foucault (1926-84).

Hvor socialisationsteorien interesserede sig for, hvordan sociale strukturer prægede mennesker bag om deres intentioner, har medborgerskabstænkningen fra 1990'erne og frem tværtimod intentioner om at præge mennesker på en bestemt måde gennem dannelse, uddannelse og opdragelse.

DPU udbyder fra efteråret 2017 en masteruddannelse i 'Myndighed og medborgerskab'.

Se mere: dpu.au.dk/medborgerskab

»De har en enorm viden om demokrati og samfundsforhold. Men de fravælger bevidst det politiske engagement med den begrundelse, at fordi de er unge, skal de fokusere på at leve deres ungdomsliv og på at få en uddannelse.«

Jonas Lieberkind

”I debatten om medborgerskab kommer det ofte til at lyde som om, at hvis ikke de unge får de rigtige fællesskabsidealer ind under huden, så forbliver de asociale, uregelmæssige individualister. Men for mig at se er alternativet til en bestemt form for socialitet ikke asocialitet – alternativet er blot andre former for socialitet. Der opstår altid fællesskaber, spørgsmålet er bare hvilke,” siger Jonas Lieberkind.

Godt for CV'et

Idealerne om den 'gode medborger' bygger ofte på forestillingen om politisk engagement og aktiv deltagelse i debatter og i de organisationer og foreninger, der forsøger at præge den måde, vores fælles samfund er indrettet og udvikler sig på. Men trods deres store viden om politik og samfund ser vi en meget lav aktiv deltagelse hos danske unge, fortæller Jonas Lieberkind. Selvom EU-undersøgelser af 19-26-årige ganske vist peger på, at danske unge bliver mere aktive, når de bliver lidt ældre, skiller danske 8.-9.-klasse-elever sig ifølge Jonas Lieberkind bemærkelsesværdigt ud som politisk passive.

De unge er nemlig først og fremmest meget bevidste om, at de vil have noget ud af deres liv.

”De har en stor lyst til at lære. De vil opnå noget. De er ekstremt aktive og engagerede, ikke mindst socialt. Men de, der engagerer sig i politisk arbejde, gør det ikke kun for at kæmpe for sagen eller fællesskabet med deres hjerteblod. De gør det i høj grad også for at få det på deres CV og for oplevelsernes skyld. Det udelukker ikke, at der også er altruistiske grunde – alle dimensioner spiller ind i denne strategiske måde, hvorpå de reflekterer over egen udvikling. På den måde forholder de sig uhyre bevidst til, at politisk arbejde er med til at modne dem og vise dem, at de er i stand til at få noget ud af deres liv,” siger Jonas Lieberkind.

Ring medindflydelse

Der er flere forklaringer på de unges manglende politiske engagement. En af dem handler om, at de danske elever trods den store åbenhed i klasserummet oplever, at de har meget lidt konkret medindflydelse på den faglige tilrettelæggelse af skoledagen.

”ICCS-undersøgelsen fra 2009 viste, at hvor danske 9.-klasse-elever ligger i top mht. at opleve åbenhed i klasserummet, ligger de til gengæld blandt de laveste, når man spørger til reel medindflydelse i forhold til f.eks.

udformning af skoleskema, valg af undervisningsmateriale og målene for undervisningen. Der er en stærk forestilling i Danmark om, at først når den unge har forladt skolen og har taget en ungdomsuddannelse, er de klar til at gå ud og agere politisk. Først da anser vi det unge menneske for at være et reelt politisk subjekt, dvs. aktivt handlende i et politisk fællesskab. Undersøgelserne viser da også, at de unge i 9. klasse ikke forstår sig selv som politiske subjekter, og at det kun i mindre grad er noget, de lærer i skolen,” siger Jonas Lieberkind.

Det er fordi, vi er unge...

Mange af de unge forklarer deres bevidste fravalg af politisk engagement med, at de skal fokusere på deres ungdomsliv. Underforstået, at det ikke er en opgave, de kan tage på sig midt i ungdommen – det må vente. Man kunne indvende, at alle mennesker jo bruger deres tid på at leve det liv, der hører deres livsfase til, mener Jonas Lieberkind. Det står ikke skrevet nogen steder, at politisk deltagelse hører hjemme i en bestemt befolknings- eller aldersgruppe. Tværtimod er det netop demokratiets dyd, at det ideelt set inviterer alle til at deltage.

”Men for mange unge er det åbenbart en selvindlysende sandhed, at politisk deltagelse ikke hører hjemme i et 'rigtigt' ungdoms-

SCANPIX

'Ungdommens EU-topmøde 2017' på Christiansborg. Her fik danske unge mellem 15 og 25 år mulighed for at lære EU-systemet bedre at kende. De fik tildelt roller og skulle forhandle som politiske repræsentanter for de enkelte EU-lande.

liv. Det hænger dog sammen med de unges anden gennemgående forklaring: At de skal bruge deres tid på at uddanne sig, og at de skal igennem uddannelsessystemet så hurtigt som muligt," siger Jonas Lieberkind.

Når han så spørger de unge, hvad det er, de skal nå, siden det skal gå så hurtigt, har de ikke noget konkret svar.

"De har et stærkt strategisk fokus på selvudvikling, der på sin vis legitimerer den politiske passivitet. Vi har altså på den ene side en skole, der åbner for dialog og debat og giver de unge politisk forståelse, og på den anden side en masse unge, der ikke har et politisk projekt, eller i hvert fald ikke har tid til det. Pædagogisk set er det værdsat at diskutere, men diskussionen får ingen politisk konsekvens. Det kan man begræde – og jeg synes da også, det er problematisk, hvis en hel generation af unge ikke ser sig selv som handlende politiske subjekter," siger Jonas Lieberkind.

Accept af autoritet

Det betyder ikke, at de unge ikke mener noget om politik – men de er meget reserverede og ytrer sig for det meste i generelle vendinger.

"Man finder sjældent kant og modstand i de unges politiske formuleringer. De mener, at vi skal skabe et godt samfund, og at det er synd for de undertrykte, og de kan ikke lide Donald Trump. Men det er en politisk viden og stillingtagen, der ikke indebærer nogen vision om at skulle ændre samfundet," siger Jonas Lieberkind.

Og netop fraværet af visioner om nye retninger for samfundet og manglende modstand mod den nuværende samfundsform er bemærkelsesværdig, mener han.

"Den unge generation har altid – eller i det mindste siden 2. verdenskrig – gjort oprør mod autoriteterne, typisk repræsenteret ved den foregående generation. Men det interessante er, at når de unge, som jeg

har talt med, først og fremmest opfatter sig selv som individer under udvikling, så er de også grundlæggende med på at underlægge sig pædagogisk supervision. De accepterer myndigheder og autoriteter – at der er nogen, der vil opdrage og udvikle dem i en bestemt retning, selv når det er en lærer, de ikke bryder sig om. Sempelthen fordi de tror på, at det er nyttigt i forhold til deres egen selvudvikling." ■

JONAS LIEBERKIND er ph.d. og lektor i pædagogisk sociologi ved DPU, Aarhus Universitet. Han er med i den forskergruppe, der udarbejder den danske del af ICCS-undersøgelsen. Underviser på DPU's kandidatuddannelse i Pædagogisk Sociologi.

TEST

FÆLLESSKABETS TEST

Når skolen tester eleverne individuelt, ophæver den midlertidigt klassefællesskabet og overlader hver elev til sin egen testskæbne. Men samtidig griber klassefællesskabet ind i testen, når eleverne opsøger hinanden og skaber spontane fællesskaber i testsituationen.

Skal vi to sidde ved siden af hinanden i dag? Sådan spørger elever hinanden rundt om på landets skoler forud for de nationale test. Eftersom testen er individuel, skulle man tro, at det ikke er så vigtigt, hvordan man lige sidder placeret i forhold til hinanden, men ifølge Kristine Kousholt, lektor ved DPU, Aarhus Universitet, betyder det ikke desto mindre en hel del for eleverne.

Hun har undersøgt, hvordan test i skolen både bidrager til og udfordrer fællesskabet i en klasse og skaber sin egen sociale dynamik. Selvom eleverne er alene om testen, spiller det sociale i klassen med både før, under og efter.

”Test er jo noget, som eleverne gør hver for sig, og som de bliver bedømt individuelt på, men samtidig er det vigtigt for børnene at være fælles om det. Den måde, eleven agerer på i testen, hænger sammen med de relationer, hun indgår i med de andre elever. Eleverne skaber hele tiden betingelser for hinanden, muligheder såvel som begrænsninger,” siger Kristine Kousholt.

Det er dette konstante samspil, som den individuelle testsituation på ingen måde sætter ud af kraft, men tværtimod tilfører nye dimensioner.

”Det kan vise sig helt ned i det næsten usynlige: de små bevægelser, grimasser, latter, kropssprog, de ting elever og lærere siger eller netop ikke siger til hinanden. Det er et grundtræk i enhver socialitet, men det bliver nogle gange overset, hvor vigtig en rolle det også spiller i evalueringssituationer, hvor vi tilsyneladende sætter fællesskabet i parentes – som når vi f.eks. tester eleverne individuelt,” siger Kristine Kousholt.

Brug for kontakt

I en række feltstudier på skoler i København og på Sjælland har Kristine Kousholt fulgt elever i 2., 6. og 8. klasse op til, under og efter forskellige testsituationer, først og fremmest nationale test. Selvom eleverne er alene om testen, søger mange af dem kontakt med hinanden undervejs. F.eks. var det vigtigt for en gruppe 8.-klasse-piger at sidde ved siden af hinanden eller over for hinanden under en national test.

”Det betød noget for dem, at de kunne have øjenkontakt og sende hinanden blikke undervejs. Andre elever grinede, hviskede sammen og kiggede på hinandens computer-skærme, selvom de ikke umiddelbart kunne

»Fællesskab er helt centralt for børnene, både i og uden for test. Drengene ville gerne hjælpe hinanden med at komme gennem testen, så dette spontane fællesskab handlede både om gensidig opmuntring og konkurrence.«

Kristine Kousholt

sammenligne svar, fordi de nationale test er adaptive – dvs., selve testspørgsmålene tilpasser sig løbende den enkelte elevs faglige niveau. Ikke desto mindre så det ud til at være vigtigt for dem at orientere sig i testen gennem de andre. Denne gruppe 8.-klasse-piger gav også udtryk for, at det var vigtigt for dem at kunne snakke sammen efter testen. Det så ud til at gøre dem trygtere, når de lige havde hinanden at kigge på undervejs og vende situationen med bagefter,” siger Kristine Kousholt.

Blandt en gruppe drenge fra 2. klasse opstod en anden vigtig form for kontakt under en national test. I modsætning til normal praksis, hvor eleverne ikke må tale sammen under testen, forhindrede drengenes lærer det ikke, og det gav Kristine Kousholt en indikation af de sociale behov, som eleverne har i testsituationen.

”De snakkede sammen under hele testen om, hvor mange opgaver de havde løst eller klikket sig igennem, og de gik op til smartboardet undervejs, hvor de kunne se antallet af besvarede opgaver. De sammenlignede det antal opgaver, de selv havde løst, med de andres. Selvom testen ikke fungerer sådan, var det for dem både en indikator på, hvordan de klarede sig i forhold til de andre børn, og hvornår de kunne forvente at blive færdige,” siger Kristine Kousholt.

Drengene brugte hinanden til at finde det, Kristine Kousholt kalder evalueringstegn.

”I nationale test ved eleverne ikke, hvor mange spørgsmål der er, og hvor langt de er i processen. Der er ingen svar undervejs. Der er så meget, der er usynligt, så de prøver at orientere sig gennem det, der er synligt – og det er netop de forskellige sociale markører for, hvordan de kan forstå deres egen deltagelse og præstation i forhold til de andres,” siger hun.

Afhængige af hinanden

Det gav Kristine Kousholt indblik i de socialiseringsmekanismer, der er på spil for eleverne i testsituationer. Og hun kunne dermed konkludere, at børn er dybt afhængige af hinanden – selv når de skal præstere hver for sig.

”Det er jo et grundlæggende menneskeligt træk. Vi orienterer os gennem hinanden og bruger hinanden til at se, om vi er på rette vej – selvom den rette vej kan være mange forskellige veje. Fællesskab er helt centralt for børnene, både i og uden for test. Drengene ville gerne hjælpe hinanden med at komme gennem testen, så dette spontane fællesskab handlede både om gensidig opmuntring og konkurrence,” siger Kristine Kousholt.

Fællesskaber kan altså få positiv betydning i og omkring testsituationer – men det kan også have den modsatte effekt.

”I den forstand er test ikke så meget anderledes end alle mulige andre didaktiske og pædagogiske aktiviteter. De måder, børnene er sammen på i klassen, har betydning for, hvordan de agerer som individer under testen. Og omvendt virker den socialitet, der opstår mellem børnene og mellem elever og lærere omkring testsituationen, tilbage på den almindelige undervisningssituation og tilføjer klassefællesskabet nye lag. Når eleverne f.eks. sammenligner testresultater eller karakterer ud fra en bestemt forståelse af, hvad dygtighed er, kan de skabe et fællesskab omkring det at dele resultater, som samtidig kan virke ekskluderende for de elever, som ikke har lyst til at dele deres resultater med de andre,” siger Kristine Kousholt.

Udsat position forstærkes

Lige så stor en støtte den sociale kontakt mellem eleverne kan være i en testsituation, lige så svært kan det være at tage testen, hvis man befinder sig på kanten af fællesskabet.

I nationale test ved eleverne ikke, hvor mange spørgsmål der er, og hvor langt de er i processen. De prøver at forstå deres egen deltagelse og præstation i forhold til de andre. Derfor spiller klassefællesskabet en vigtig rolle i testsituationen.

”Den sociale kontakt mellem eleverne i nationale test er forbundet med det fællesskab, der allerede er i klassen. At være i en marginal position i klassens fællesskab kan derfor gøre testsituationen endnu sværere og være med til at forstærke elevens udsatte position,” siger Kristine Kousholt.

Hun fulgte 8. klasse-eleven Rikke under både en national test og en papir og blyant-matematiktest. Samtaler med Rikkens lærere samt observationer i klasselokalet og i frikvarteret gav indtryk af, at hun havde det svært i klassens fællesskab. Hun virkede nervøs for testene, og de viste sig også at blive rigtig svære for hende.

”Hun stolede ikke på sine færdigheder og foregreb, at hun ville få et lavt resultat. Gennem begge test blev hun mere og mere frustreret. I den nationale test begyndte hun f.eks. at kalde de andre elever ved øgenavne, og hun svarede vilkårligt på spørgsmålene, nærmest med lukkede øjne. Særligt matematiktesten blev frustrerende for Rikke, fordi hun ikke havde fællesskabet at støtte sig til i situationen. Der var ikke lige nogen, hun kunne kigge på eller snakke med bagefter,” siger Kristine Kousholt.

Social støtte styrker selvtilliden

Kristine Kousholt fulgte også Rikke i en matematiklektion, hvor de sociale rammer var helt anderledes – og det gjorde en bemærkelsesværdig forskel for Rikkens deltagelse i klassefællesskabet. Det var den samme lærer

»Den sociale kontakt mellem eleverne i nationale test er forbundet med det fællesskab, der allerede er i klassen. At være i en marginal position i klassens fællesskab kan derfor gøre testsituationen endnu sværere og være med til at forstærke elevens udsatte position.«

Kristine Kousholt

som under testen. Han forstod, hvilken position Rikke havde i fællesskabet, og hvad det betød. Han støttede hende hele vejen igennem lektionen ved bl.a. at fremhæve hendes styrker.

”Da han bad hende hjælpe en af de andre elever, sagde hun først, at det kunne hun ikke, fordi hun ikke var så klog. Men i løbet af lektionen fik han udfordret hendes selvforståelse som én, der ikke er dygtig, ved at invitere hende ind i fællesskabet. Hun startede med

at gætte vildt, da hun skulle forklare delene i et koordinatsystem, og både hun selv og de andre elever begyndte at grine. Men læreren sagde, at det skulle de holde op med, og efterhånden nåede Rikke frem til den rigtige løsning. Det endte med, at hun sagde, at hun syntes matematik var sjovt, og at hun fra nu af ville lave lektier,” siger Kristine Kousholt.

I testen var lærerens rolle reduceret til at sætte testen i gang og sige til eleverne, at de skulle være stille. I lektionen var han nærværende og deltagende. Denne sociale støtte fik ikke bare Rikkens selvtillid til at vokse, men gav hende også en helt ny position i fællesskabet, hvor både hun selv og de andre fik mulighed for at se hende på en ny måde.

”De to situationer viser, hvordan lærere og elever hele tiden skaber forskellige betingelser for hinanden, og hvordan fællesskabet altid er på spil i klassen – som noget, der sætter rammer for børnenes deltagelse i skolen, og som konstant er i færd med at blive styrket eller udfordret.” ■

KRISTINE KOUSHOLT er ph.d. og lektor i pædagogisk psykologi ved DPU, Aarhus Universitet. Forsker i børns fællesskaber, deltagelse i og perspektiver på test og evalueringer. Deltager i forskningsprogrammet ReForM (Rearticulating the Formation of Motivation). Modulkoordinator og underviser på DPU's kandidatuddannelse i Pædagogisk Psykologi.

KALENDER

LÆS MERE OM ARRANGEMENTERNE & TILMELD DIG PÅ
www.dpu.au.dk/kalender

JUNI

27.-29. JUNI

MACAS-2017: MATHEMATICS AND ITS CONNECTIONS TO THE ARTS AND SCIENCES

MACAS-2017 is targeting in particular scientists from mathematics, science, the arts, the humanities, philosophy, educational sciences and other disciplines that are scientifically connected to mathematics. The main idea of the MACAS symposia is to bring together scientists who are interested in the connection between the arts and science in an educational curriculum while emphasising as well as researching the role of mathematics.

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

Price: DKK 2,500. Students: DKK 1,490

SEPTEMBER

27.-29. SEPTEMBER

EDUCATIONAL ARCHITECTURE – PASTS, PRESENTS AND FUTURES

The purpose of the conference is to bring together international scholars working in the field of educational architecture in the broadest sense of the words. This could include (pre)schools and universities (colleges), but also playgrounds, theme parks and children's libraries: all are constructions which have educative and civilising purposes. We want to discuss the past, present and future of such constructions.

Venue: Danish School of Education, Tuborgvej 164, 2400 Copenhagen

Price: DKK 2,000 (early registration)

NOVEMBER

6.-8. NOVEMBER

THE PURPOSE OF THE FUTURE UNIVERSITY. PHILOSOPHY OF HIGHER EDUCATION CONFERENCE

This conference will play an important role in the joint international endeavour of developing and strengthening discussions about the purpose and role of the university as an institution. The conference will, therefore, be central to the formation of an initiative to establish a lasting joint international academic venture focusing on the philosophy of higher education. We hope to attract a multigenerational host of participants including PhD students as well as new and more experienced researchers and scholars.

Venue: Aarhus University, City of Aarhus, Denmark

Price: € 250

Sommer på DPU. Campus Emdrup

GIV PLADS TIL TVIVL OG UENIGHED I SAMARBEJDET

Danske virksomheder er gode til at skabe samarbejde på tværs af faglige skel og hierarkier. Det styrker deres muligheder for innovation. Men de kunne blive mere innovative, hvis de turde udfordre konsensuskulturen og lade intern uenighed, tvivl og rivalisering få mere plads.

»Vi taler ofte om samarbejde som noget ligeværdigt og positivt, men det kan jo også være meget spændingsfyldt. Læring opstår, ikke kun når ligheder mødes, men også når modsætninger mødes; når fagligheder crasher, og når vi oplever modstand. «

Maja Lotz

Af MATHILDE WEIRSØE

Der var engang, hvor en bil var en bil. Og det var en Ford T. Men tiderne er kørt fra Ford T og samlebandet. Forestil dig i stedet, hvor mange forskellige ekspertiseområder og 'knowhow'-erfaringer, der er indblandet i udviklingen af en topmoderne bil anno 2017.

»Der er utrolig mange elementer, der skal kombineres. Og det kræver et stærkt og effektivt samarbejde på tværs af faggrænser. Ingeniører, mekanikere, programmører og designere byder ind med hver deres ekspertise, som så skal koordineres og omsættes til noget så konkret som en bil.»

Sådan lyder det fra Maja Lotz, der er lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Hun forsker i, hvordan virksomheder skaber innovative læringsmiljøer, og sammen med Ulrik Brandi, der er lektor og forskningsprogramleder ved DPU, Aarhus Universitet, har hun indgået en samarbejdsaftale med bilgiganten Volvo. DPU-forskerne skal undersøge, hvordan samarbejde på tværs af faglige og organisatoriske skel kan fremme læring i virksomheden. De har særligt fokus på de dynamikker, som diversiteten i det tværfaglige samarbejde medfører.

»Vi har udarbejdet nogle forskningsspørgsmål til projektet, der skal bringe os helt ind til kernen af, hvad der karakteriserer tværfagligt samarbejde. Vi skal bl.a. undersøge hvilke potentialer og barrierer, virksomheden oplever, når den igangsætter initiativer til tværfagligt samarbejde. Her er vi interesserede i mikro-niveaet – hvad er det for nogle dynamikker, der opstår i det samarbejde? Hvordan spiller de sammen?» siger Ulrik Brandi.

Særligt når der er lidt spændinger i samarbejdet, kommer der interessante dynamikker i spil, pointerer Maja Lotz. Hun ser derfor et potentiale i at byde forskelligheder, tvivl,

modstand, uenighed og andre uharmoniske elementer velkommen, hvis samarbejdet virkelig skal bære frugt.

»Vi taler ofte om samarbejde som noget ligeværdigt og positivt, men det kan jo også være meget spændingsfyldt. Læring opstår, ikke kun når ligheder mødes, men også når modsætninger mødes; når fagligheder crasher, og når vi oplever modstand. I et lærings- og innovationsperspektiv må samarbejdet derfor ikke være alt for gnidningsfrit.»

Når kloge hoveder tvivler

Det var under et forskningsophold på Stanford University (Stanford School of Education) i Californien, Maja Lotz for alvor fik øjnene op for vigtigheden af at lade dynamikker som tvivl og uenigheder få plads i innovative processer. Her foretog hun et etnografisk feltstudie blandt en række interdisciplinære forskningsteam tilknyttet Stanford School of Medicine. Hvert team blev ledet af en forsker og bestod af 15-20 postdocs, ph.d.-studerende og kandidatstuderende med forskellige disciplinære baggrunde – heriblandt biologer, fysikere, kemikere og neuropsykologer.

»Jeg undersøgte, hvordan de her superintelligente unge forskere skabte relationer og fik viden til at spille sammen på måder, så de sammen kunne finde nye løsninger på de aktuelle problemer, de stod med i deres forskning.»

Hun var med til deres ugentlige lab meetings, hvor de stillede spørgsmål til hinandens forskningsprojekter og sammen søgte nye løsninger. Men samtidig var de åbne om deres tvivl og begrænsede viden.

»Jeg observerede bl.a., at når de bød ind med deres forskellige viden og søgte svar på en problemstilling, så var det netop den dér kollektive tvivl, der fik deres øjne op for, hvordan et problem kunne løses på nye måder – dvs., deres evne til at finde innovative løsninger handlede ikke blot om at dele deres

COLLABORATIVE LEARNING IN ENTERPRISES (VOLVO-PROJEKTET)

Volvo-projektet har fokus på at udvikle forståelse for, hvad der karakteriserer samarbejde på tværs af fagprofessionelle skel, og hvordan man som organisation kan styrke samarbejdskompetencer. I projektet vil forskerne studere tværfagligt samarbejde ved at undersøge dynamikker og konkrete arbejdspraksisser med afsæt i den svenske bilvirksomhed Volvo. De fungerer samtidig som sparringspartnere for ledelsen.

FORSKERNE ARBEJDER UD FRA TRE GRUNDLÆGGENDE FORSKNINGSSPØRGSMÅL:

1

Hvad karakteriserer tværfagligt samarbejde i forhold til potentialer og barrierer?

2

Hvordan kan man som virksomhed organisere og lede læringsprocesser på tværs af funktionelle teams og enheder?

3

Hvilke kompetencer kræver det hos ledere og medarbejdere at udvikle og understøtte tværfaglige samarbejder?

Projektet består af tre ligeværdige samarbejdspartnere: Volvo, MiL, som er en førende svensk konsulentvirksomhed, og DPU, Aarhus Universitet, repræsenteret ved forskningsprogrammet LISO (Learning, Innovation and Sustainability in Organisations)

viden, men også deres ikke-viden, altså tvivl, på tværs af discipliner.»

Indsigerne tog hun med sig hjem til Danmark, hvor hun arbejdede videre med tesen om, at læring og innovation gror, når vi oplever tvivl og modstand i samarbejdet.

»Innovation handler bl.a. om at få skabt konstruktive dynamikker ud af tvivl, uenighed og rivalisering. Det sker f.eks., når man stopper op og siger: 'Det tror jeg ikke passer, det du siger dér, for min erfaring siger noget andet.' Eller når vi inspireres og sammen-

»Når vi nu ved, at forudsætningen for innovation er samarbejde, så burde man som organisation og leder arbejde mere strategisk og eksplicit med at få skabt dynamisk samarbejde ud af netop uenigheder og rivalisering.«

Ulrik Brandi.

SPAGHETTI-ORGANISERING ENDTE I KAOS

I starten af 1990'erne blev den danske høreapparatvirksomhed Oticon og virksomhedens daværende administrerende direktør Lars Kolind berømte for den såkaldte **spaghettiorganisation**. En organiseringsform, der indebærer, at ingen medarbejdere havde fast kontorplads, men bare et rullebord med deres ting og computere, som de så parkerede ved siden af de kolleger, de samarbejdede med på et aktuelt projekt eller en specifik opgave. Meningen var at skabe en dynamisk og fleksibel virksomhedsstruktur, der kunne generere innovative og omstillingsparate medarbejdere, netop fordi de samarbejdede på kryds og tværs af faggrænser. Det var en succesfuld model i nogle år. Kolind fik vendt organisationen, og overskuddet steg. Men da Kolind nogle år senere forlod Oticon, forlød det, at virksomheden ikke kunne klare mere organisatorisk kaos. Medarbejderne havde brug for ro, og derfor arbejdede den nye ledelse ud fra en strategi, der sigtede mod mere organisatorisk struktur og systematik.

Oticon-eksemplet viser, at der er grænser for, hvor strukturløs en organisation kan være. Forskernes pointe er netop, at fleksibilitet og struktur skal sameksistere, hvis samarbejde og innovation skal bestå og gro.

ligner os med andre og tænker: Det der forsker-team har fundet en genial måde at løse det her problem på. Det vil vi da også kunne – og gerne bedre,” siger Maja Lotz.

Stærke fællesskaber er åbne

De californiske lab students indgik i, hvad Maja Lotz betegner som et stærkt interdisciplinært læringsfællesskab.

”Det, der gør et læringsfællesskab stærkt, er på den ene side dets evne til at kunne samle sig om sig selv og være stærkt indadtil og på den anden side at have åbne grænser, så det kan interagere med andre fællesskaber. Et lukket fællesskab er ikke stærkt, for det får ingen input udefra og er derfor begrænset i forhold til at generere nytænkning og innovation,” forklarer hun.

På samme måde skal man betragte en virksomhed som et læringsfællesskab, hvor det på én gang handler om at skabe intern tillid og stabilitet og samtidig være nysgerrig og udadvendt i forhold til de input, der kommer fra omverdenen. De virksomheder, der på den måde formår at skabe den rette kombination af struktur og fleksibilitet, vil ifølge Maja Lotz være bedst gearet til at stå distancen i innovationskapløbet.

Den unikke danske samarbejds tradition

Volvo-projektet er stadig kun i opstartsfasen, men allerede nu kan forskerne se nogle forskelle i forhold til virksomhedens samarbejde, når de sammenligner Volvo med de danske virksomheder, de tidligere har arbejdet med.

”I Danmark har vi hovedsageligt små og mellemstore virksomheder, mens de i Sverige har rigtig mange store virksomheder, f.eks. IKEA og Volvo. Og selvom man ofte taler om den skandinaviske virksomhedskultur, så er der forskel på Sverige og Danmark, når det kommer til hierarki og samarbejds traditioner,” siger Ulrik Brandi.

Det har ifølge Maja Lotz rod i størrelsen på vores virksomheder – små virksomheder kan ikke stå alene, de er afhængige af at kunne samarbejde med andre.

”Danske virksomheder har pga. deres størrelser været tvunget til at række ud i verden, omstille og tilpasse sig nye markeder, hvilket har styrket deres evne til at samarbejde med internationale leverandører og samarbejdspartnere.”

Hun henviser desuden til den danske overenskomstmodel og vores tradition for samarbejde og forhandling mellem arbejdsmarkedets parter, som har medført, at vi har et arbejdsmarked med lav autoritetsstruktur

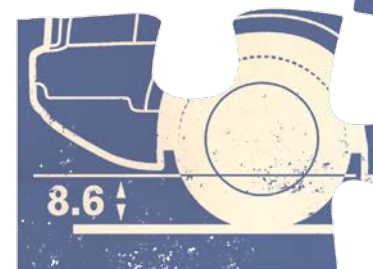
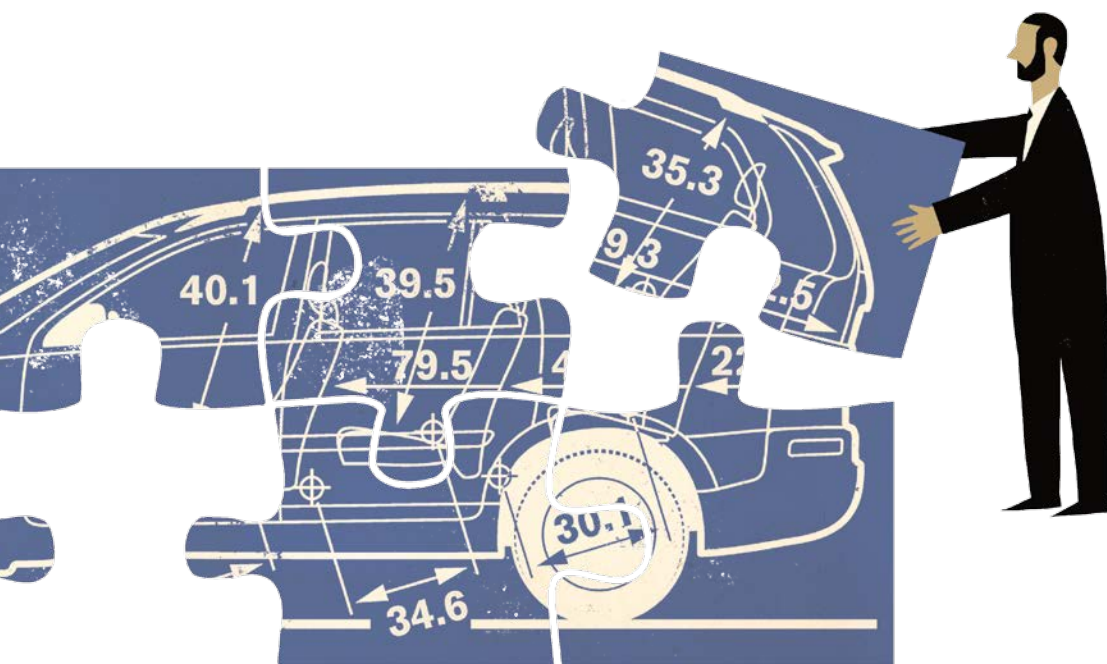

ILLUSTRATION: RASKUS JUUL

og medarbejdere med en høj grad af autonomi. Derfor falder det os ret naturligt at samarbejde både på tværs af hierarkier og på tværs af faglige skel.

Konsensuskultur spænder ben for innovation

Den stærke samarbejdsevne har i mange år givet mange danske virksomheder en konkurrencefordel i innovationskapløbet. Men her påpeger Maja Lotz samtidig et paradoks, der består i, at den selv samme ligheds- og konsensuskultur, som skaber det gode samarbejde, samtidig står i vejen for at lade spændinger – uenigheder, tvivl, rivalisering etc. – give 'næring' til yderligere innovation. Alt for få danske virksomheder formår at udnytte deres fulde innovationspotentiale. Hun opfordrer derfor virksomhedsledere til aktivt at bruge interne forskelligheder og spændinger som konstruktivt afsæt for innovation. Og her spiller tillid en væsentlig rolle.

"Forudsætningen for, at sådanne dynamikker kan vokse, er en stærk bund af samarbejdskultur og tillid. Vi har de bedste forudsætninger i Danmark for aktivt at sætte tvivl og stridigheder i spil og lade de dynamikker få plads i fællesskabet. Det kan vi, netop fordi vores stærke fællesskaber er baserede på tillid. Men vi er desværre qua vores kulturelle

baggrund præget af en stærk tabuisering omkring alt, hvad der udfordrer lighedstanken, og søger derfor helst konsensus."

Ledere skal koordinere samarbejde

Den tese ligger ifølge Ulrik Brandi godt i tråd med konklusionerne i en ny undersøgelse fra Industriens Fond, hvor man har spurgt ind til en række danske virksomhedslederes største udfordringer. Og det handler primært om at få skabt samarbejde på tværs af fagligheder i organisationen og sætte forskelligartet viden i spil i den rette kombination.

"Undersøgelsen synliggør og aktualiserer behovet for ny og mere forskning i, hvilke mekanismer der kultiverer god samarbejdskultur i virksomheder. For selvom de fleste moderne virksomheder efterhånden har haft forskellige innovationsindsatser og samarbejde højt på dagsordenen i mange år, er der fortsat langt fra strategi til handling. Derfor har vi med afsæt i Volvo-projektet sat os for at undersøge, hvordan man som virksomhedsleder kan organisere og lede læringsprocesser på tværs af funktionelle teams og enheder," siger Ulrik Brandi.

Den stigende kompleksitet i arbejdsopgaver har ifølge Maja Lotz skabt et øget behov for lateralt samarbejde – dvs. samarbejde på

tværs af autoriteter og beslutningskompetencer. Men det overflødiggør ikke lederne, understreger hun. De får tværtimod en ny og vigtig rolle.

"Nogle steder i organisationen har man måske meget vertikale strukturer, mens man andre steder opererer med horisontale strukturer såsom teamsamarbejde og projektorganisering. Det hele skal orkestreres og spille sammen, og derfor bliver koordinering af samarbejde en nøgleopgave for fremtidens ledere," forklarer Maja Lotz.

Koordineringsopgaven omfatter også udfordringen med at bringe medarbejdernes forskelligheder – herunder interne uenigheder og spændinger – i spil i den rette kombination. Men her er der stadig meget at lære for danske virksomhedsledere, påpeger forskerne. For det kræver en grundlæggende kulturændring og ikke mindst ledere, der tør gå nye veje.

"Når vi nu ved, at forudsætningen for innovation er samarbejde, så burde man som organisation og leder arbejde mere strategisk og eksplicit med at få skabt dynamisk samarbejde ud af netop uenigheder og rivalisering," siger Ulrik Brandi.

Maja Lotz tilføjer:

"Vi har ikke en opskrift. Det er virksomhederne selv, der har svarene i kraft af deres erfaringer. Men de er ikke gode til at italesætte det. Og det er her, vi som forskere kan byde ind som sparrings- og refleksionspartnere for lederne." ■

MAJA LOTZ Lektor ved DPU, Aarhus Universitet.

Hun forsker i organisatorisk læring, arbejdsorganisering og samskabelsesprocesser i virksomheder og har en ph.d. i organisationssociologi fra Copenhagen Business School (CBS). Hun er forfatter til en række publikationer om bl.a. organisatorisk læring og medarbejderdrevet innovation. Hun underviser på kandidatuddannelserne i Pædagogisk sociologi og Uddannelsesvidenskab samt på nogle af masterprogrammerne på DPU.

ULRIK BRANDI Lektor ved DPU, Aarhus Universitet. Programleder for forskningsprogrammet LISO – Learning, Innovation and Sustainability in Organisations. Han forsker i læring i organisationer og på arbejdspladser med fokus på, hvordan vi kan forstå viden- og erfaringsprocesser, som de udfolder sig i organisationer. Han underviser bl.a. på kandidatuddannelsen i Uddannelsesvidenskab.

KORT NYT

FORSKERE FORKLARER TEKNIKKEN BAG PISA OG PÅPEGER FEJL OG MANGLER

PISA-undersøgelser får stadig mere indflydelse på det danske skolesystem. Derfor er det vigtigt, at PISA-resultater bliver fortolket ordentligt. Det mener forfatterne bag en ny, kritisk bog om PISA test (PISA matematik) – Inge Henningsen, lektor emeritus ved Københavns Universitet, og Peter Allerup, professor emeritus ved DPU, Aarhus Universitet. De har fulgt de danske PISA-matematik-undersøgelser, siden de første gang blev lanceret i 2001, og de finder en række af PISA-konklusionerne uholdbare.

"Vi har brugt vores statistiske baggrund til at tage lærerne med ned i maskinrummet for at se nærmere på, hvad det er for nogle matematiske modeller, de bruger i PISA-undersøgelserne. Kender man ikke teknikkerne, kan man ikke gennemskue, at analyserne ofte ikke er i overensstemmelse med de principper, som PISA officielt bygger på," siger Peter Allerup.

NYT UDVIKLINGS- PROJEKT SÆTTER FOKUS PÅ LÆRING OG TRIVSEL FORDE MINDSTE

Et nyt forsknings- og udviklingsprojekt skal styrke samspillet mellem forskning og praksis i dagtilbud og skabe ny viden om indsatser, der understøtter børns trivsel, udvikling og læring. Projektet vil undersøge, hvordan ledelsen og det pædagogiske personale i dagtilbud kan arbejde vidensbaseret og systematisk med forældresamarbejde og pædagogiske læreplaner. Indsatsen vil have et særligt fokus på børn i udsatte positioner. Projektet er igangsat af Undervisningsministeriet og Børne- og Socialministeriet, og det skal gennemføres af Rambøll Management Consulting, Nationalt Center for Skoleforskning ved DPU, Aarhus Universitet, VIA University College og UCC i samarbejde med kommunale forvaltninger og dagtilbud.

SOCIALT UDSATTE BØRN OG UNGE LÆRER MERE, NÅR FORÆLDRENE ER INVOLVERET

Forskere fra DPU, Aarhus Universitet, har undersøgt, i hvor høj grad forældresamarbejde kan mindske læringsulighed og skabe bedre muligheder for alle børn og unge uanset social baggrund. Resultaterne viser, at forældresamarbejde kan give socialt udsatte børn og unge en bedre kognitiv og social udvikling. De bedste resultater opnår man, når indsatsen er forankret i dagtilbud eller skole.

"Indsatser, der både retter sig mod børn, pædagoger og forældre, har størst effekt. Det kan f.eks. være, når pædagoger rådgiver forældre om hvilke bøger, de skal læse sammen med deres børn, og hvordan de herigennem bedst understøtter barnets sproglige udvikling," forklarer leder af Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning Camilla Brørup Dyssegaard, der sammen med professor Niels Egelund står bag undersøgelsen. Også indsatser i hjemmet hos særligt sårbare familier, hvor det handler om at skabe bedre kontakt mellem moren og hendes lille barn, kan give gode resultater, men det kræver længerevarende og omfattende forløb.

FÆLLES MÅL KAN SKABE RETNING I UNDERVISNINGEN FOR BÅDE LÆRERE OG ELEVER

Når lærere lykkes med at indarbejde Fælles Mål i undervisningen, giver det retning for undervisningen i løbet af året. Det viser en ny undersøgelse, der er udarbejdet af forskere fra DPU og VIA University College. Samtidig kan målene være med til at skærpe elevernes fokus.

"Mange af de elever i 3. og 4. klasse, som indgår i undersøgelsen, kan faktisk godt se meningen med Fælles Mål. Når lærerne arbejder med tydelige læringsmål og involverer eleverne i, hvorfor de skal lære netop dét, så øger eleverne samtidig deres forståelse for stoffet og skærper deres indsats," forklarer professor ved DPU, Aarhus Universitet, Jens Rasmussen. Fælles Mål kan desuden være et godt evalueringsskema i undervisningen og understøtte teamsamarbejdet mellem lærerne. Men Fælles Mål er også forbundet med en række udfordringer, og nogle lærere efterlyser derfor bedre rammer og vejledning.

SKAL JEG FORTSÆTTE, ELLER SKAL JEG DROPPE UD?

Hvordan kan det være, at nogle unge voksne gentagne gange vælger at afbryde et uddannelsesforløb, mens andre med samme baggrund formår at gennemføre? Et nyt forskningsprojekt ved DPU, Aarhus Universitet, sætter fokus på personlige beslutningsprocesser i forbindelse med frafald og på, hvordan skoler med udgangspunkt i viden om disse beslutningsprocesser kan styrke fastholdelse i uddannelse.

"Når unge vælger at afbryde et uddannelsesforløb, er det ikke et spontant valg, der træffes fra den ene dag til den anden. Det er tværti-

mod resultatet af en længere proces hos den enkelte. Der er da også mange unge, der har samme profil som dem, der falder fra, som alligevel gennemfører uddannelser. Derfor er det nødvendigt at forstå den beslutningsproces, de unge går igennem, hvis det skal lykkes at udvikle bæredygtige metoder til fastholdelse," siger professor Bjarne Wahlgren fra DPU, Aarhus Universitet, som er en af forskerne bag projektet "På sporet: Nye perspektiver og bæredygtige løsninger på uddannelsesfrafald for unge voksne". Projektet gennemføres i et tæt samarbejde med otte voksenuddannelsescentre og seks erhvervsskoler og er støttet af VELUX Fonden.

TURBOLÆRING KRÆVER OPFØLGNING

Drenge, der har været igennem intensive læringsforløb på Drengesakademiet, oplever umiddelbart faglig og personlig succes. Men hvis de ikke bliver holdt fast på læringssporet, når de er tilbage i de vante rammer, så taber man dem igen. Derfor er opfølgning afgørende, hvis turbolæring skal virke på den lange bane, viser en ny rapport fra DPU, Aarhus Universitet.

"De brud med hverdagen, som Drengesakademiet repræsenterer, er centrale for drengenes læringsmotivation, og de strukturer og rammer, som drengene møder på Drengesakademiet, hjælper dem til at fokusere. Men der skal op-

følgning til, og den skal ske i flere arenaer på én gang," siger Frans Ørsted Andersen, der er lektor på DPU, Aarhus Universitet, og en af forskerne bag undersøgelsen.

Det er især lærere og skoleledelse, der skal gøre en indsats for at holde den unge fast på de fremskridt, han har gjort i løbet af turbolæringsforløbet. Men når også UU-vejledningen og forældrene er involveret, øger det chancerne for fastholdelse. Hvis ikke der sker opfølgning, viser undersøgelsen, at turbolæringsforløbet ligefrem kan have en negativ betydning for den unge, som på grund af skuffelse helt kan miste læringsgejsten.

PH.D.-AFHANDLINGER FRA DPU

1

LÆRERENS DILEMMA – MELLEM IDEAL OG PRAKSIS: EN VIRKSOMHEDSTEORETISK ANALYSE AF PROGRESSIV UNDERVISNING MED IT I DANSK

Af Rasmus Fink Lorentzen

Afhandlingen bidrager til det fagdidaktiske forskningsfelt inden for læreruddannelsen med viden om dansklæreres didaktiske praksis med it-understøttet, progressiv undervisning i udskoling. Afhandlingen leverer et svar på spørgsmålet om, hvordan progressiv undervisning med it i dansk kan designes, og hvad der foregår, når fire forskellige dansklærere integrerer et sådant didaktisk design i en iterativ proces. Afhandlingen kommer med et bud på, hvordan man kan udforme progressiv undervisning, som placerer sig mellem skolereformen og det 21. århundredes krav om et problemorienteret curriculum, elevcentrerede undervisningsdesign og en øget anvendelse af it i undervisningen.

2

BEARING WITH STRANGERS: EDUCATION AND POLITICS OF INCLUSION

Af Morten Timmermann Korsgaard

Afhandlingen søger at forstå og beskrive inklusion på en ny måde. I stedet for at vurdere pædagogiske og didaktiske aktiviteter ud fra deres udbytte, der i sidste ende skal tilfredsstille samfundets krav, genovervejer forfatteren formålet med skolens aktiviteter i lyset af begreber som pluralitet og 'at bære med den og det, som er fremmed'. Med henblik på at etablere et ikke-instrumentelt grundlag for skolen stiller afhandlingen fire grundlæggende spørgsmål: Hvad er skole? Hvad er undervisning? Hvad er en lærer? Og hvad er en elev?

3

DIDAKTISK INTENTIONALITET. MOD EN UDVIDELSE AF DEN ANALYTISKE DIDAKTIK MELLEM POLICY OG PRAKSIS

Af Thomas Iskov

Afhandlingen beskæftiger sig med læreres opmærksomhed og intentioner i det didaktiske planlægningsarbejde med særligt blik på betydningen af ansvarliggørende politik. Forfatteren udvikler empirisk viden, som tydeliggør begrebet *didaktisk intentionalitet*, der indbefatter lærernes didaktiske hensigter, opmærksomhed og sammenhængene herimellem.

Robotter er ikke længere fjern fremtid, men er i fuld gang med at forandre arbejdslivet og vores omgivelser. Hvis robotterne skal aflaste mennesker frem for at belaste, er det nødvendigt, at humaniora får en fremtrædende plads i robotudviklingen. Nyt projekt med base på DPU kaster lys over de etiske spørgsmål og dilemmaer, der følger med robotteknologien.

ER **ROBOTTEN** BLEVET EN BELASTNING FOR **MENNESKET?**

Er du en robot?”

Det spørgsmål får du formentlig stadig oftere, når du bevæger dig rundt på nettet og eksempelvis køber en vare eller skriver dig op til et nyhedsbrev. Nogle gange må du indtaste mærkeligt formede tal og bogstaver, som mennesker er i stand til at afkode, men som robotterne endnu ikke kan tyde.

”Er du en robot?” er også et spørgsmål, der er ved at få ontologisk karakter. I takt med at robotteknologi bliver en uundværlig del af vores liv og smelter sammen med vores omgivelser og kroppe, skubber det ved grænserne for, hvad der er menneske, og hvad der er robot.

Vores samvær med teknologi og ikke mindst robotter er under kraftig forandring.

”På samtlige områder synes teknologier at forme og indrette den menneskelige væren. Prøv selv at tænke på teknologifrie værenszoner. Så hvor går grænsen mellem menneskelig væren og teknologi?” spørger teknologifilosof Finn Olesen, der er lektor ved Institut for Kultur og Kommunikation, Aarhus Universitet. Han har i mange år forsket i kunstig intelligens og robotteknologi. Han arbejder især med teknologiers indgriben i sundhedssektoren.

”At spørge til menneskets ‘samvær med teknologi’ forudsætter, at man kan drage en grænse mellem ‘menneske’ og ‘teknologi’. For mig at se bliver den grænse stadigt sværere at drage, og samværet med teknologi vil blive mere og mere intenst i den kommende tid,” siger Finn Olesen.

Robotter på job

Samværet med teknologi møder os i stadig flere afskygninger i hverdagen og i arbejdslivet. Når vi handler i supermarkedet, er kassedamen måske erstattet af en selvbetjeningsmaskine, som vi kan bruge til at scanne varer med. Når vi ringer til eller chatter med en helpdesk, er det ikke altid til at sige, om der er et menneske eller en robot i den anden ende.

Når maskiner og robotter overtager arbejdsfunktioner, forandrer det relationer mellem mennesker. Det fortæller professor i antropologi Cathrine Hasse fra DPU, Aarhus Universitet, der i flere år har forsket i spillet mellem teknologi og arbejdsliv.

”De automatiserede processer kommer ind i arbejdslivet og forandrer det. Robotter erstatter ikke mennesker, men de gør menneskers arbejde til noget andet. Den men-

neskelige receptionist er et eksempel på en jobfunktion, der forsvinder. Det forandrer den måde, mennesker relaterer til hinanden på,” siger Cathrine Hasse.

Robotrevolutionen

Det er ikke nyt, at teknologisk udvikling får konsekvenser for vores læringsprocesser og arbejdsliv, men det er nyt, at udviklingen sker så massivt og med så stor hast.

”Der er ingen som helst tvivl om, at robotterne kommer til at ændre vores arbejdsliv fundamentalt. Det gælder ikke bare kassedamen, men også akademikers job. Derfor kommer de også til at ændre vores uddannelsessystem fundamentalt,” siger Cathrine Hasse.

Politikere og eksperter kalder forandringen for ”den fjerde industrielle revolution”. Det er den teknologiske revolution, vi er på vej ind i, hvor milliarder af mennesker er forbundet via mobile enheder, og hvor der er en langt større grad af integration mellem fysisk produktion og den digitale verden. Robotteknologi er en væsentlig *driver* for den udvikling.

Robotter overtager i stigende grad funktioner, der ellers har krævet en menneskekrop. Det sker for eksempel på sundhedsområdet, hvor robotter overtager nogle af plejepersonalets funktioner. Det kan være hjælp til basal pleje som toiletbesøg og spising.

”Det signifikant nye inden for kunstig intelligens og robotteknologi er, at intelligens ikke kun er at løse logiske opgaver, som for eksempel at slå et menneske i skak. Intelligens bliver nu vurderet ud fra en adfærd, der afløser menneskelige opgaver,” fortæller Finn Olesen.

Etisk læring med robotter

Med robotteknologiens kvantespring erstatter robotter velkendte jobfunktioner, men vi ved endnu ikke, hvordan udviklingen ender, og hvem der bliver hægtet af.

”Ingen har et overblik over konsekvenserne i dag. Der er behov for empirisk at se på, hvilke læreprocesser robotterne sætter i gang hos mennesker,” siger Cathrine Hasse.

I et nyt omfattende forskningsprojekt skal Cathrine Hasse og hendes forskerkolleger netop se på, hvilke læreprocesser og etiske aspekter robotudviklingen fører med sig. Det tværfaglige EU-finansierede projekt *REELER – Responsible Ethical Learning with Robotics* er skudt i gang i 2017 med det formål at udvikle en forskningsbaseret forståelse af ansvarlig og etisk læring med robotter. Projektet kombinerer en empirisk funderet viden om menneskers behov med samfundsmæssige overvejelser og robotindustriens

»Det signifikant nye inden for kunstig intelligens og robotteknologi er, at intelligens ikke kun er at løse logiske opgaver, som for eksempel at slå et menneske i skak. Intelligens bliver nu vurderet ud fra en adfærd, der afløser menneskelige opgaver«

Finn Olesen

ROBOT ERSTATTER LÆGEN

På rehabiliteringscenteret Vikærgården i Aarhus kommune har de forsøgt sig med alternative lægebesøg. Med hjælp fra en robot kan lægen undersøge og snakke med patienterne gennem en videoforbindelse. På den måde kan lægen tjekke op på syv patienter på den tid, det tidligere tog for én – uden at patienterne behøver møde op på hos lægen på sygehuset

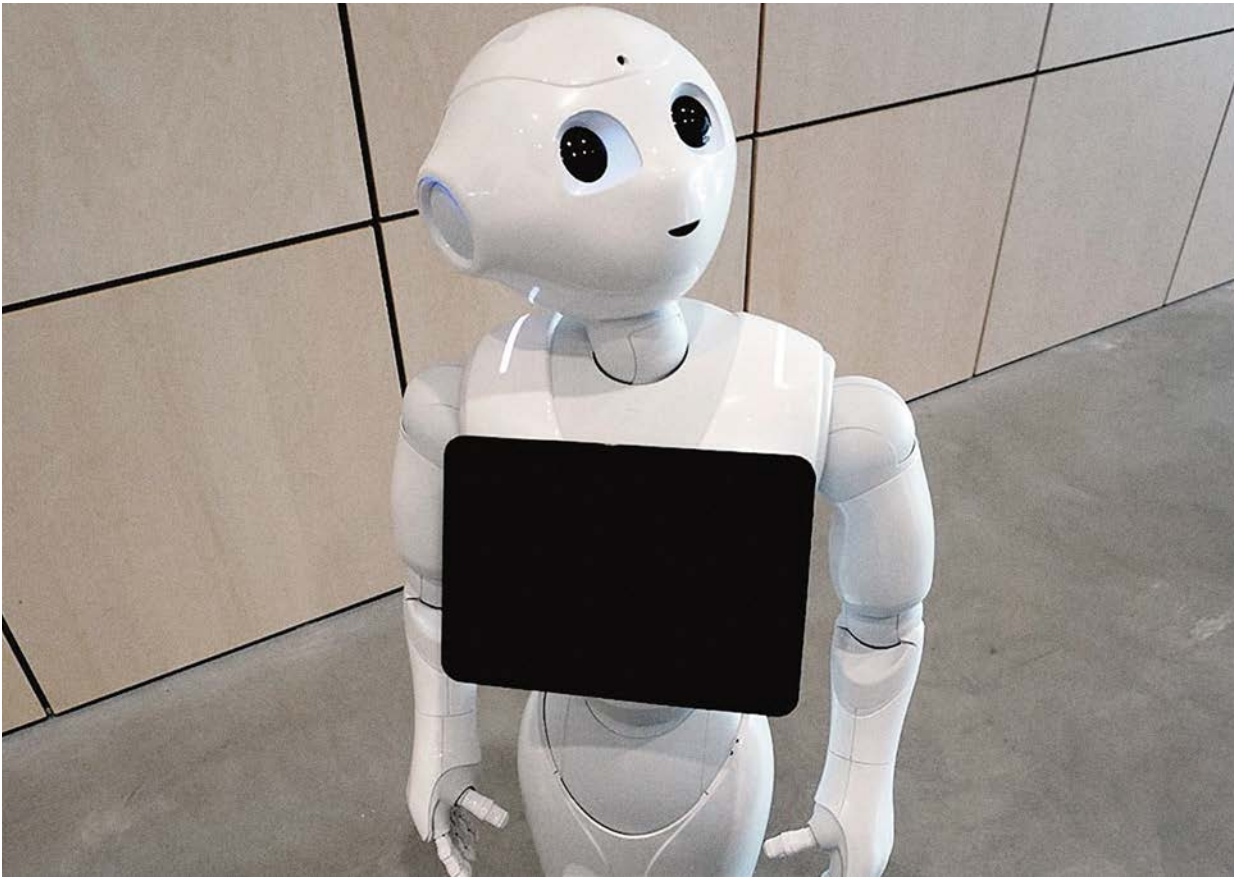
Kilde: Aarhus Kommune

ROBOT BREMSER DEMENS

I Aarhus lærer robotten Silbot demente hukommelsesstrategier, som de kan overføre til deres egen hverdag. Borgere, der har trænet med robotten, klarer sig bedre end kontrolgruppen, når det gælder hukommelse og evnen til at skabe overblik.

Kilde: Aarhus Kommune

Norma Pepper er Aarhus Kommunes nye servicerobot, der tager imod gæsterne i kommunens borgerservice.

REELER: RESPONSIBLE ETHICAL LEARNING WITH ROBOTICS

REELER er et nyt tværfagligt projekt finansieret af EU-Kommissionen med fokus på etik og kollaborativ læring i udviklingen af robotter. Projektets formål er at udvikle en forskningsbaseret metode til ansvarlig og etisk læring med robotter. Projektet kombinerer robotindustriens fremtidsvisioner med en empirisk funderet viden om menneskers behov og samfundsmæssige overvejelser. Projektet inddrager blandt andet viden om, hvordan individer og organisationer forholder sig til robotteknologier.

Projektet løber i perioden 2017-2019. REELER involverer fire partnere i Europa (Danmark, Italien, England og Tyskland) inden for bl.a. antropologi, robotics, økonomi og filosofi og har base på DPU, Aarhus Universitet. Professor Cathrine Hasse er leder af projektet.

logikker. Cathrine Hasse står i spidsen for det nye projekt, der løber frem til 2019 og har til huse på DPU, Aarhus Universitet.

”Så vidt jeg ved, er vi de første humanistiske forskere, der leder et robotprojekt i EU’s afdeling for robotudvikling,” siger hun og understreger, at det er vigtigt, at humaniora får en fremtrædende plads i robotudviklingen. Der er nemlig en tendens til, at den teknologiske tilgang sigter efter at erstatte menneskelige funktioner, mens den overser værdien af relationer samt de etiske dilemmaer, som robotterne fører med sig.

I sin forskning kan Cathrine Hasse eksempelvis se et etisk *clash* mellem robotdesignerne på den ene side og på den anden side de professioner, som designerne udvikler robotter til. Det gælder for eksempel fysioterapeuter.

”Vi ser robotter, som er designet til at genoptræne mennesker efter et hjertestop mv. Robotdesignerne bygger robotterne, som om de skal erstatte fysioterapeuten. Men når vi taler med fysioterapeuterne om robotterne, kan de ikke forestille sig, at det rammer dem og deres job. Fysioterapeuter fortæller, at ’hvis robotterne kan hjælpe os, hilser vi dem velkommen. Men vi elsker vores arbejde,’”

siger Hasse. Hun mener, det er et etisk dilemma, at mennesker generelt har svært ved at forestille sig, at noget rammer dem.

Robotter kan ikke erstatte mennesker

Men spørgsmålet er, om det ikke giver mening at erstatte mennesker med robotter på nogle områder? Her peger Cathrine Hasse og Finn Olesen begge på, at der er mange eksempler på, at robotter med fordel kan erstatte menneskelige jobfunktioner, for eksempel at udføre giftigt arbejde som sprøjtelakering eller risikabelt arbejde. Cathrine Hasse har for eksempel set en robot erstatte en agurkeplukker, der før i tiden blev spændt fast under en maskine på risikabel vis.

”Men ofte glemmer man at spørge ind til de menneskelige værdier ved et givent arbejde. Det kan for eksempel være smart at udvikle en robot, der kan rydde op efter atomaffald, men hvem stiller det etiske spørgsmål, om vi overhovedet skal producere atomaffald?” siger Cathrine Hasse.

Finn Olesen slår et slag for, at vi i sundhedsvæsenet udvikler robotter som supplement til et givent arbejde frem for som en erstatning.

DIN NÆSTE LEDER ER MÅSKE EN ROBOT

Det er ikke kun ved samlebandet og i ældreplejen, at robotterne overtager menneskers job. Grundlæggeren af det kinesiske Alibaba (svarende til det amerikanske eBay) Jack Ma forudsår, at om 30 år vil de bedste virksomhedsledere være robotter. Fremtidens robotter er hurtigere end mennesker og laver ikke fejl. De handler, i modsætning til os mennesker, altid rationelt og lader sig ikke styre af følelser. Og det er en fordel, når man skal lede gigantiske og komplekse virksomheder, mener han.

Kilde: CNN

»I et globalt perspektiv er det absurd, at vi er i gang med at overflødiggøre mennesket, samtidig med at der er massiv befolkningstilvækst.«

Cathrine Hasse

»Hvis en ældre herre på Fyn taler med en robot hver dag, og han får en god stund med robotten, kan jeg ikke se noget problem i det. Vi skal eksperimentere med nye former for relationer. Det kan være plejerobotter, terapeutiske robotter, selskabsrobotter. Men vi skal huske, at vi ikke må tænke i erstatninger, men i supplementer. Der er masser af evidens for, at teknologier ikke kan erstatte mennesker. På sundhedsområdet er der for eksempel evidens for, at telemedicin er et godt supplement, men det er ikke en erstatning. Patienter og personale har også brug for at tale med hinanden,» siger Finn Olesen.

Hjemmet designes efter robotternes behov

Et etisk dilemma, som den aktuelle udvikling i robotteknologi ikke tager højde for, er, at det ender med at blive mennesket og dets omgivelser, der skal omstille sig for at gøre plads til robotterne. Det kan for eksempel være den ældre beboer, der må flytte ind i en robotvenlig bolig uden dørtrin og med en bestemt type møbler. For selv om robotteknologien bliver stadigt mere avanceret, er der stadig meget, som mennesker kan, men som robotter har svært ved.

»Det går langsomt med at udvikle robotter med arme, men når de bliver mere avancerede, vil vi mennesker skulle tilpasse os robotterne. Vi kommer til at skulle tilpasse vores hjem,» siger Hasse og peger på, at vi allerede har taget de første skridt på den vej.

»Vi kan se rundt omkring i Europa, at vi tilpasser os og vores omgivelser til robotterne. Alle steder, hvor der er en robot, er den indlejret i et rum tilpasset robotten. Robotten designes også til at tilpasse sig rummet. Men da mennesker er langt mere tilpansningsdygtige end robotter, er det mennesket, der kommer til at tilpasse sig mest. Qua at mennesket er et socialt lærende væsen, er det ufatteligt plastisk. Vi kan lære at ændre vores vaner, vores boliger og den måde, vi er på i det offentlige rum,» siger Cathrine Hasse.

Robotter skaber ulighed

Et etisk kernedilemma i robotudviklingen handler om, at det langtfra er alle mennesker, der har en stemme i den teknologiske udvikling.

»Der kommer et større skel mellem dem, der udvikler maskinerne, og dem, som bliver erstattet af robotterne. De stærke kan sætte en dagsorden over for de tavse, men hvem skal give de tavse stemme?« spørger Cathrine Hasse og peger på et globalt paradoks: Robotterne overtager mange jobfunktioner, samtidig med at der kommer flere mennesker på kloden.

»I et globalt perspektiv er det absurd, at vi er i gang med at overflødiggøre mennesket, samtidig med at der er massiv befolkningstilvækst,» siger hun. »Vi må som humanistiske forskere spørge: Har man så opstillet et uddannelsesprogram for dem, der nu bliver arbejdsløse?«

Den udvikling bekymrer også Finn Olesen. »Med den teknologiske udvikling ser vi en voksende ulighed og samtidig et fravær af etisk ansvar. Mange robotdesignere påtager sig ikke det etiske ansvar, og politikere har det med at tænke kortsigtet. Derfor er det vigtigt at få flere stemmer ind i debatten – så vi i vores stræben efter at løse problemer her og nu ikke skaber enorme problemer.« ■

CATHRINE HASSE Ph.d., professor i pædagogisk antropologi på DPU, Aarhus Universitet. Hun har i mange år forsket i teknologiers møde med læreprocesser, især i arbejdslivet. Hun er leder af det nye projekt *REELER – Responsible Ethical Learning with Robotics*, og underviser på kandidatuddannelsen i pædagogisk antropologi samt på den engelsksprogede kandidatuddannelse "Anthropology in Education and Globalisation" på DPU.

FINN OLESEN Teknologifilosof, ph.d., lektor ved Institut for Kommunikation og Kultur ved Aarhus Universitet med speciale i kunstig intelligens og robotteknologi i sundhedssektoren. Han har skrevet flere udgivelser om samvær med teknologi og kunstig intelligens.

Asterisk stiller skarpt på et nyt forskningsprojekt. Denne gang gælder det projektet
 'Skoler og daginstitutioner som læringsrum for genanvendelse af husholdningsaffald'

FREMTIDENS BØRN TAGER SKRALDET

Det er ikke nok, at børn kan ramme skraldespanden. Vi skal sætte barren højere, hvis kommende generationer skal have en mere bæredygtig tilgang til affald, mener professor MSO Jeppe Læssøe. Han har sammen med to andre forskere fulgt ti affaldsprojekter i skoler og børnehaver.

Af VIBE MIDDELBOE

Danmark er et af de lande i verden, der producerer mest affald pr. indbygger. Samtidig er vi ikke særlig gode til at genanvende vores affald.

Regeringen har derfor en målsætning om, at vi skal genanvende 50 % af vores husholdningsaffald i 2022. Det er mere end dobbelt så meget som i 2011.

Kommunernes strategi har hidtil været at sætte flere affaldsbeholdere op hos borgerne og sende dem breve og pjecer om, hvordan de skal sortere deres affald. Men forskning viser, at det er uhyre vanskeligt at ændre folks adfærd, vaner og holdninger blot ved hjælp

af information. Det er her, børnene kommer ind i billedet: Københavns Kommune har bedt forskere fra DPU, Aarhus Universitet, og UCC om at undersøge nogle af de pædagogiske affaldsprojekter, der foregår rundt omkring i skoler og børnehaver, og komme med bud på, hvordan man kan udvikle indsatserne.

Børnenes erfaringer skal kobles til hjemmet

Noget af det, forskerne har fundet ud af, er, at pædagoger og lærere yderst sjældent inddrager børnenes hjem i deres undervisning om affald.

”Børnene skal tage det, de har lært, med hjem, men deres hverdags erfaringer med affald i hjemmet inddrages ikke i undervis-

ningen. Vi ser derfor et stort potentiale i at skabe en bedre kobling mellem hjem, skoler og daginstitutioner i affaldspædagogikken,” siger Jeppe Læssøe, der er professor MSO i miljøpædagogik på DPU, Aarhus Universitet.

Selvom der findes mange af de samme affaldstyper i børnehaven og skolen som i hjemmet, er den måde, man håndterer det på, ikke direkte overførbart til hjemmet. Det skyldes, at affaldshåndtering er en praksis, som hænger sammen med andre praksisser, og disse er forskellige i skole, børnehave og hjem.

”Vi anbefaler, at børnene lærer at forstå affaldshåndtering som kollektive praksisser, der foregår mange forskellige steder og på mange forskellige måder. Snarere end ren

ANBEFALINGER

1. Gør læringen helt konkret og sanselig – affald er jo noget, man kan se, lugte til og føle på.
2. Fortællinger og drama kan gøre affald spændende og meningsfuldt, især for de yngre børn.
3. Kreative-kunstneriske aktiviteter, hvor affald bruges som materiale, kan lære børn at opfatte affald som en ressource, der kan skabes nye værdier ud af.
4. Affald kan være en indgang til at lære, hvordan ting forandrer sig i tid og rum. Derved kan affald føre til en bredere forståelse af bæredygtighed, som igen kan motivere til bedre affaldssortering.
5. Bed børnene om at tage affald med hjemmefra til aktiviteter i skolen, eller lad sorteringen derhjemme – og de dertil knyttede udfordringer – være cases i undervisningen.
6. De ældre skolebørn kan udvikle handlekompetence og teknologisk forståelse ved aktivt at deltage i at designe affaldsspande til sortering på deres egen skole, organisere affaldsindsamlingen og evaluere indsatsen.

UNDERVISNINGSMATERIALER

Find en oversigt over undervisningsmaterialer på bloggen skodanet.blogspot.dk

OM PROJEKTET

'Skoler og daginstitutioner som læringsrum for genanvendelse af husholdningsaffald'
Projektet er blevet til i et samarbejde mellem DPU, Aarhus Universitet, UCC og Afdelingen for Bæredygtig Udvikling i Børne- og Ungdomsforvaltningen i Københavns Kommune og er finansieret af Miljøstyrelsen.
Forskerne er nu gået i gang med et opfølgingsprojekt, hvor fokus er på at bygge bro mellem affaldspraksis i skole, daginstitution og hjem.

LÆS MERE

Jeppe Læssøe, Katrine Dahl Madsen og Nanna Jordt Jørgensen: "Waste in education: Socio-material perspectives and the potential of practice theory", der offentliggøres i tidsskriftet Environmental Education Research senere i 2017.

”Det kan godt være et problem, hvis undervisning og praksis strider mod hinanden, men det kan også give nogle muligheder. På en skole blev det anledning til, at børnene selv designede og implementerede et affaldssorteringssystem på skolen. Det gav dem nogle vigtige praktiske erfaringer med både den tekniske og den organisatoriske side af

adfærdstræning, hvor barnet blot skal lære at smide sit skrald i den rigtige spand, handler det om, at børnene skal begynde at lære at forstå og agere i de praksissammenhænge, som de er del af,” siger Jeppe Læssøe.

Fokus på praksisser

Netop praksisteori er en central del af den nye affaldspædagogik, som forskerne er i gang med at udvikle på baggrund af projektet.

”Vi gennemgik ved projektets start den internationale forskning på området, og den viste sig at være yderst sparsom. Lærere har gennem tiden lavet affaldsprojekter, og de har også skrevet om deres erfaringer, men egentlig forskning og teoriudvikling har der ikke været meget af, så vi gik meget åbent til opgaven. Vi interviewede pædagoger, lærere og børn og observerede affaldsundervisning. Og så læste vi teori, som vi mente kunne bidrage til at forklare empirien og udvikle didaktikken. Det har ført til, at vi nu er ved at udvikle en teoretisk funderet affaldspædagogik,” siger Jeppe Læssøe og tilføjer, at der har været stor interesse for deres arbejde på de internationale konferencer, hvor de har præsenteret det.

Elever designer affaldssorteringssystem

I løbet af projektet diskuterede forskerne deres resultater med pædagoger, lærere,

»Snarere end ren adfærdstræning, hvor barnet blot skal lære at smide sit skrald i den rigtige spand, handler det om, at børnene skal begynde at lære at forstå og agere i de praksissammenhænge, som de er del af.«

Jeppe Læssøe

tekniske forvaltninger, børne- og ungdomsforvaltninger og medarbejdere i affaldsbranchen. Her fortalte lærerne og pædagogerne om nogle af de udfordringer, de oplevede ved at arbejde pædagogisk med affald. Nogle lærere syntes for eksempel, at det var svært at undervise børnene i affaldssortering, hvis skolen ikke sorterede affald.

Affaldspædagogik handler om andet og mere end blot at putte skraldet i den rigtige skraldespand. Bl.a. ser forskerne et stort potentiale i at skabe bedre kobling mellem hjem, skoler og daginstitutioner.

affaldssystemer. De oplevede blandt andet, at der var et stort arbejde med logistik og koordinering med pedellen og rengøringspersonalet. Og forløbet gav dem en vigtig indsigt i de politiske processer omkring affaldshåndtering – for hvorfor er der affaldssortering i nogle kommuner og ikke i andre?” siger Jeppe Læssøe.

Mens lærerne mest så det som en måde at aktivere eleverne på, så forskerne det som et eksempel på, at affald kan give anledning til værdifulde erfaringer med bæredygtig teknologiudvikling.

Tag højde for børnenes alder

Interviewene med børnene viste blandt andet, at der er et emotionelt aspekt i affaldspædagogik, som det er vigtigt at tage højde for. For eksempel fik en 10-årig pige dårlig samvittighed over, at hun gerne ville have, at familien skulle have et juletræ til jul. For som hun ræsonnerede: Jeg synes jo, at det er rigtig hyggeligt med et juletræ. Men det er også lidt synd, for hvis man fælder alt for mange træer, kan det ende med, at vi dør. Så kan vi ikke trække vejret.

”Det er vigtigt, at affaldsundervisning ikke kommer til at lægge skyld over på børnene. Det er den samme mekanisme, der går i gang, når pædagogen malende beskriver, hvor synd det er for kørerne, at de skal spise rester af sodavandsdåser, fordi de er blevet smidt på marken, som derefter er blevet

pløjet, og små stykker metal derfor er blevet blandet i dyrenes foder. Det er jo for så vidt fint at benytte sig af narrativer, som børnene kan forstå og leve sig ind i. Men vi bør også tale med børnene om de følelser, det vækker. Vi skal tage højde for deres alder og udviklingstrin og give dem mulighed for at snakke om de forestillinger, de måske gør sig, ligesom det også er vigtigt ikke at individualisere ansvaret for meget,” siger Jeppe Læssøe.

Netop alder er en væsentlig del af diskussionen om affaldspædagogiske indsatser.

”Jeg vil gerne understrege, at vi ikke kan forvente, at de yngste børn i daginstitutionerne kan forstå, hvorfor vi sorterer affald. Der er ikke noget i vejen med at lære dem at komme det i den rigtige skraldespand, men affaldspædagogik kan være mere og andet end det. Vores undersøgelse viser, at man kan komme et stykke vej ved for eksempel at lave kunst ud af affald – det kan give en fin sanses-konkret læring og en god snak om, at ting kan få nyt liv. De yngre børn kan også blive begejstrede over at få besøg af skraldehelten og selv lave superheltekapper af gamle t-shirts – det giver dem en positiv oplevelse med affald,” siger Jeppe Læssøe.

Bæredygtighed på skoleskemaet

Men vi skal have højere ambitioner for de ældre børn, mener Jeppe Læssøe.

”Hvis vi skal genanvende mere end dobbelt så meget husholdningsaffald i 2022, som vi

»Vi skal tage højde for deres alder og udviklingstrin og give dem mulighed for at snakke om de forestillinger, de måske gør sig, ligesom det også er vigtigt ikke at individualisere ansvaret for meget.«

Jeppe Læssøe

gjorde ti år forinden, så skal vi intensivere indsatsen på flere fronter. Vores forslag er, at vi i skoler og daginstitutioner ikke blot fokuserer på håndtering af affald, men lærer børnene en række kompetencer, som er vigtige for at kunne tænke og handle bæredygtigt i bredere forstand,” siger han og henviser til Danmarks Naturfredningsforenings årlige affaldsindsamlingsdag som et eksempel på en aktivitet, der ikke bør stå alene.

”Sådanne initiativer bør på mellemtrinnet som minimum følges op af faktisk viden om affald i faget natur/teknologi, og i udskolingen bør man tale om de strukturer, som samfundet udgør i den sammenhæng, og alle de dynamiske processer, der påvirker hinanden indbyrdes – for eksempel lovgivningen, hele diskursen om genanvendelse, fremstilling af varer, forskellige familiers forbrugsvaner og ressourcer. Og ikke mindst hvordan vi som medborgere i fællesskab har mulighed for at påvirke vores fremtid i en mere bæredygtig retning.” ■

JEPPE LÆSSØE

Jeppe Læssøe er cand.psych. og professor MSO i miljø og bæredygtighed på DPU, Aarhus Universitet. Han forsker i forandringsagenter og social læring relateret til miljø, klima og bæredygtig udvikling og underviser på valgmodulet 'Pædagogik, samfund og bæredygtig udvikling' på DPU.

UDDANNELSES- VIDENSKAB

På Bachelor i uddannelsesvidenskab ser vi på uddannelse fra et samfundsvidenskabeligt og et humanistisk perspektiv.

Vi arbejder med undervisning, læring og kompetencer i relation til kulturelle, sociale, økonomiske og politiske forhold.

Fokus er på det komplekse samspil mellem samfund, institution/organisation og individ.

Bacheloruddannelsen i uddannelsesvidenskab bliver udbudt af DPU, Aarhus Universitet i Aarhus og København.

Der er ansøgningsfrist 5. juli via optagelse.dk

Læs mere på dpu.au.dk/bachelor

DPU
AARHUS UNIVERSITET

DRENGENE EFTER PIGERNE

Så langt kilderne rækker, tilbage til omkring 1. verdenskrig, har pigerne fået de højeste karakterer i skolen. Men gennem historien har forklaringerne skiftet.

Af NING DE CONINCK-SMITH

Historien løb pressen rundt i begyndelsen af april 2017. Pigerne fik ikke bare bedre karakterer end drengene til de afsluttende eksaminer i folkeskolen – afstanden mellem drenge og pigers resultater var også blevet større siden 2008. Og ikke nok med det, pigerne halede ind på drengene i matematik, som ellers havde været deres sidste bastion. Også i gymnasiet fik pigerne gennemgående højere karakterer end drengene.

Ser vi til Norge, hvor den samme debat har kørt hen over vinteren, er der flere aspekter, som fortjener at blive diskuteret i en dansk sammenhæng, og som bidrager med flere nuancer. For det første er afstanden i karakterer i dag mindre, når vi måler på køn, end når vi måler på elevernes sociale baggrund, hævder den norske kønsforsker Harriet Bjerrum Nielsen. Derfor bliver et oplagt spørgsmål: Hvorfor bekymre sig om køn, når den sociale baggrund måske er en vigtigere faktor?

For det andet er der også i Norge en offentlig panik over ”taber-drengene”. En panik, som får eksperter og politikere til at kræve, at skolesystemet bliver lavet om, mens de piger, som dropper ud af skolen, højst mødes med krav om at tage sig sammen og sige mere i timerne. ”Taber-dreng-problematikken” bliver ofte forklaret med, at skolen er indret-

»Hvor det var 50 % eller mere af kvinderne i min mors årgang (hun var født 1922), der ingen uddannelse fik ud over folkeskolen, var det kun en tredjedel i min egen årgang (jeg er født i 1953).«

Ning de Coninck-Smith

tet til pigerne og deres evne til at sidde stille, koncentrere sig og være flittige, hvorimod nogle drenge ikke kan holde sig i ro mere end tre minutter ad gangen og derfor har svært ved at falde til inden for skolens rammer.

Men Harriet Bjerrum Nielsen mener ikke, at skolen er blevet feminiseret, den er blevet *moderniseret* og udstyret med nye forventning til fremtidens mennesker. De skal kunne begå sig i netværk, samarbejde på kryds og tværs og stille mere skarpt på processer end på produkter. Her er pigerne drengene overlegne – så for drengene handler det simpelthen om at få tillært sig moderne kompetencer.

Pigerne har *altid* været de ”flinkeste”, som det hedder på norsk, mens drengene har været i flertal i specialundervisningen. Det nye og det som provokerer, hævder Bjerrum Nielsen, er, at pigerne nu også får de bedste karakterer videre op igennem skolesystemet, og det giver dem et fortrin på universiteterne og på et kønsopdelt og akademiseret arbejdsmarked.

Det er dette *altid*, jeg har sat mig for at se lidt nærmere på. For det dukker også op i den danske debat. Men har det *altid* været sådan? Svaret er ja, eller rettere, at så langt kilderne rækker, nemlig tilbage til omkring 1. verdenskrig, har pigerne fået de højeste karakterer. Men forklaringerne har skiftet.

Den første landsdækkende prøve i dansk og matematik for folkeskolens ældste elever – de 13-14-årige – blev afholdt i foråret 1915. Dengang var det deres ordenssans, som kunne forklare, hvorfor pigerne klarede sig bedst.

Forskellen på drengenes og pigernes præstationer omtales igen i 1928. Der var pigerne bedst i begge prøvfag og i ”form og orden”. I dansk var der en afstand på 0,47 point, i regning 0,18 og i ”form og orden” 1,24 point. Det var ofte orden med regnestykkerne, der var problemet. Især drengene skrev gnidret, havde ingen respekt for marginerne i stilet hæftet, og i stedet for at viske ud foretrak de blot at strege ud.

I de samme år var der også stor interesse for de universitetsstuderende. Baggrunden

var en fordobling af antallet af studenter i slutningen af det 19. århundrede. Udviklingen blev tilskrevet to forhold. For det første havde de lærde skoler (forløberne for nutidens gymnasier) fået to nye linjer – en sproglig-historisk og en matematisk-naturvidenskabelig linje, hvor den sidste var meget søgt. For det andet tog stadig flere – og det var især kvinder, som ikke fik adgang til de offentlige gymnasier før i 1903 – studentereksamen ad privat vej. Men udviklingen resulterede i nye bekymringer: Var man i færd med at uddanne til akademikerarbejdsløshed, og hvordan var de studerendes muligheder for at gennemføre en universitetsuddannelse? Tallene pegede nemlig på, at alt for mange faldt fra, og der var en tæt sammenhæng mellem dem, som faldt fra, deres karakterer og deres sociale ophav. Frafaldet var således relativt størst blandt de få husmands-, arbejder- og lærersønner, der gik ind ad porten til Københavns Universitet, mens borgersønnerne stort set klarede sig, fremgik det af *Nationaløkonomisk Tidsskrift* i år 1900. Samme undersøgelse havde udeladt de islandske og de kvindelige studenter, de havde ”nemlig et Særpræg, som kunde indvirke forstyrrende paa det almindelige Billede...”. Formentlig fordi de var for få til at være statistisk signifikante.

Der kom nye undersøgelser til i de følgende år, og de tegnede det samme billede. Bortset fra, at kvinderne nu også var blevet synlige. Deres sociale baggrund var en anden, de kom fra ”mere bemidlede Samfundslag” end deres mandlige medstuderende, de var født i byen, og næsten halvdelen havde gået i gymnasiet i København, fremgik det i 1919. Antallet af studerende voksede fortsat, og det var især unge kvinder, der gerne ville læse videre – og deres studentereksamenskarakterer var ifølge en undersøgelse fra 1924 bedre end mændenes, undtagen hvis de tilhørte de laveste sociale grupper. De mange nye kvindelige studerende gav dog ikke umiddelbart anledning til bekymring. De var nemlig ikke ”effektive Konkurrenter på det akademiske Arbejdsmarked”, hed det i 1913. Tallene viste nemlig, at en del kvinder lod sig indskrive alene for at følge filosofikum (en slags alment dannende forprøve) – inden de senere blev gift eller fandt anden beskæftigelse.

Det varede dog ikke længe, før de mange kvindelige studenter gav anledning til rynkede bryn. Hvorfor i alverden skulle alle disse piger overhovedet i gymnasieskolen? ”For

pigerne er det blot varmestuer, et sted hvor de anbringes for at hygge sig, indtil de bliver gamle nok til at blive forlovede. Send dem ud og lær noget praktisk arbejde, lær dem at lave mad – så vi i fremtiden kan få lidt færre skilsmisser herhjemme,” skrev viceskoleinspektør Otto Nielsen fra Aarhus i en kronik i 1950. Han blev dog imødegået af rektor Brorson Fich fra Marselisborg gymnasium, der påpegede, at pigerne

En pigeklasse på Sønderjyllandsskolen på Frederiksberg i 1950

AU LIBRARY

gennemgående var flittigere end drengene, men at gymnasiet i udgangspunktet var lavet for drenge og derfor ikke tog hensyn til pigernes ”særlige tarv”. Så længe der ikke fandtes et kvindeligt alternativ, måtte pigerne imidlertid have adgang, hævdede han. I de samme år opgav Aarhus Universitet i øvrigt tanken om et husholdningsfakultet – også kaldet frikadellefakultetet. Tiden var tydeligvis løbet fra det, ikke mindst når andre undersøgelser viste, at op imod to tredjedele

»For pigerne er det blot varmestuer, et sted hvor de anbringes for at hygge sig, indtil de bliver gamle nok til at blive forlovede. Send dem ud og lær noget praktisk arbejde, lær dem at lave mad – så vi i fremtiden kan få lidt færre skilsmisser herhjemme,«

Viceskoleinspektør Otto Nielsen fra Aarhus i en kronik i 1950.

af de kvindelige studenter ikke bare søgte ind på en videregående uddannelse, men også benyttede den aktivt. Dermed var uddannelseseksplosionen skudt i gang, og den fik i høj grad et kvindeligt fortegn. Hvor det var 50 % eller mere af kvinderne i min mors årgang (hun var født 1922), der ingen uddannelse fik ud over folkeskolen, var det kun en tredjedel i min egen årgang (jeg er født i 1953). På universiteterne udgjorde kvindernes andel i 1950 mellem en femtedel i Aarhus og en tredjedel af de studerende i København.

Resten er en (velkendt) historie. Men tankevækkende er det, at forklaringerne på pigernes højere karakterer har skiftet fra en særlig kvindelig ordenssans, over deres bedre sociale baggrund til dagens fokus på biologi og den måde, skolen er indrettet på. Hvad fortæller det? Vel ikke andet, end at man skal være påpasselig med sine forklaringer og huske, at de er produkter af tid og sted. Historien spiller altid med – og ofte spiller den os et pus. ■

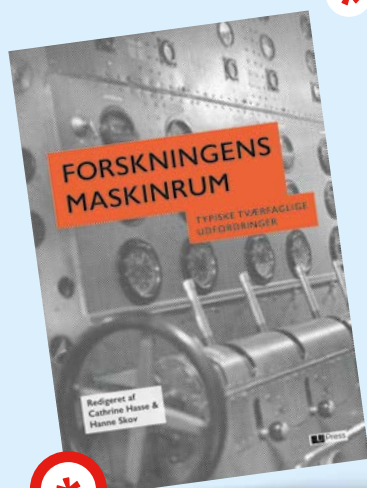
Læs mere om skolen gennem tiden på skolehistorie.au.dk

NING DE CONINCK-SMITH er professor MSO i uddannelses- og barndomshistorie ved DPU, Aarhus Universitet, og underviser på kandidatuddannelsen i Pædagogisk Sociologi.

NYE BØGER

Nye bøger modtaget på redaktionen
forår 2017

FORSKNINGENS MASKINRUM – typiske tværfaglige udfordringer

Cathrine Hasse og Hanne Skov

Forskningsprojekter finder nu ofte sted mellem aktører fra flere uddannelsesmiljøer med forskellige dagsordener, skiftende deltagere og nye metoder. Hvordan forvalter man en sådan kompleks arbejdsproces? I denne antologi kommer forskere med svar ud fra forskningsprojektet TECHNUCATION – om lærere og sygeplejerskes teknologiforståelse – hvor åbenhed over for forskellige metoder og tilgange har skabt resultater.

U-PRESS

LÆRINGENS DNA

Theresa Schilhab

Klasseværelset er fuldt af biologi. Også når dansk og matematik er på skemaet. For elever lærer ikke kun med næsen i en bog. Når de klipper bogstaver i karton eller tegner hvalarter i sand, sætter de alle sanser i spil. Det er et biologisk kneb til at styrke deres læring. Især når koncentrationen svigter, kan det være fordelagtigt at kende til læringens DNA.

AARHUS UNIVERSITETSFORLAG

SOCIAL PRAKSISTEORETISKE ANALYSER AF UNGE I PARTNER- SKABER

Line Lerche Mørck og Merete Munkholm (red.)

Denne analyse af lokale partnerskaber mellem produktionsskoler, virksomheder, institutioner og civilsamfund illustrerer, hvordan social praksisteori kan anvendes til at forstå disse partnerskaber som grænsfællesskaber, hvor eleverne får nye muligheder. Situeret læringsteori samt teori om mesterlære bruges til at forstå, hvordan de unge over tid kan indgå i forskellige læreprocesser gennem deltagelse i praksisfællesskaber.

SPUK

BØRN MED FLERE SPROG

Eva-Kristina Salameh, Helle Iben Bylander, Trine Kjær Krogh og Christina Hedman

Andelen af børn med flere sprog i dagtilbud og skole, som har vanskeligt ved at følge med, er relativt stor i Danmark. Bogen præsenterer nye metoder til at undersøge børnenes tilegnelsesfaser og til at udrede og støtte de flersprogede børn, der er i risiko for at udvikle sproglige vanskeligheder.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

RUM OG LÆRING FOR DE MINDSTE

Charlotte Ringsmose og
Susanne Ringsmose Staffeldt

Stimulerende miljøer i trygge omgivelser, der appellerer til udforskning, god leg og nærvær, og steder, hvor vuggestuebørn og voksne kan have meningsfulde aktiviteter med hinanden, medvirker til at udvikle børnenes opmærksomhed og sprog. Samtidig styrker miljøerne børns evne til at indgå i gode relationer. Denne bog giver med konkrete eksempler inspiration til at skabe fysiske rammer, der støtter de professionelle voksne i at skabe læringsmiljøer af høj kvalitet til børn i dagtilbud.

DAFOLO

DET LANGE LYS – 2000-tals spørgsmål, 1700-tals svar

Thomas Bredsdorff og
Søren Peter Hansen (red.)

Trådte mennesket ud af mørket med oplysningen, eller trådte det ved siden af? Er oplysningens projekt for længst forældet, er det stadig i gang, eller er det i virkeligheden knap nok begyndt? Det er nogle af spørgsmålene, som antologien søger at besvare. Den fortæller også om bl.a. 1700-tallets læringsmål, der var standsbestemte – ikke fælles, ikke nationale og ikke bindende.

U-PRESS

DIGITAL KULTUR – på den pædagogiske assistent- uddannelse (PAU)

Kirsten Dal Wellendorph

Denne bog til faget digital kultur på den pædagogiske assistentuddannelse har som mål at give den pædagogiske assistent redskaber til at arbejde med digital kultur i daginstitutionen. Bogen veksler mellem teori og praksisnære eksempler på, hvordan man som pædagogisk fagperson kan skabe og fremme en god legeskultur med inddragelse af digitale medier.

FRYDENLUND

PEER LEARNING

Nils Wedel

Peer learning sker, når elever lærer af hinanden. I læringsprocessen er eleverne ligestillede peers. Det betyder også, at elevernes anerkendelse af hinanden har en anden og måske højere værdi i peer learning, end når læreren anerkender eleverne i

traditionel undervisning. Det sociale fællesskab og sprog, der er mellem børn, som underviser hinanden, skaber således gode rammer for, at de kan lære af hinanden og endda undervise hinanden. Bogen gennemgår teorien bag metoden og giver anvisninger på, hvordan lærere kan organisere og facilitere arbejdet med peer learning.

HANS REITZELS FORLAG

GOD KLASSEKULTUR

– ledelsesredskaber til undervisere

Ditte Gøricke Jensen og
Pernille Hedegaard Bøgh

Hvordan skaber man en god læringskultur på ungdomsuddannelserne? Bogens mission er at give tips til klasseledelse, der styrer og styrker klassekulturen. Det, man foretager sig i klassen, påvirker de andre, og det fællesskabet gør, har betydning for den enkelte. Derfor handler det om at stå sammen med de andre i klassen. Til det er der brug for undervisere, som ved, at det kræver ledelse af klassen at nå målet om dannelse af en god klassekultur.

FRYDENLUND

EFFEKTIV PLANLÆGNING OG VURDERING – Læring med mål og kriterier i skolen

Henning Fjortoft

Hvad skal eleverne lære i skolen, og hvordan kan vi vide, om de lærer det? Disse spørgsmål er centrale i en effektiv planlægning og vurdering af undervisningen. Bogen er en praktisk introduktion til systematiske redskaber til planlægning, læring og vurdering. Forfatteren argumenter for, at læreren kan bruge kompetencemål til at fremme læring i klasseværelset.

DAFOLO

LÆRING ELLER IKKE-LÆRING?

Karsten Mellon (red.)

Bogens fokus er rettet mod spørgsmålene om, hvorfor og hvordan det til tider forekommer, at børns læring af den professionelle opfattes som hindret eller som fordrejet, begrænset, hæmmet, udeblevet, upræcis eller utilstrækkelig på anden måde. Dette er ifølge bogen mindst lige så relevant at afdække som at søge at forstå, hvad der rent faktisk medfører læring.

DAFOLO

A**INKLUSION I DAGINSTITUTIONEN***Anne Marie Marquardsen*

Inklusion er en del af hverdagen i mange daginstitutioner. Men at arbejde inkluderende kræver en bevidst pædagogisk tilgang og inspiration til pædagogiske aktiviteter. Bogens teoretisk har fokus på social trivsel og læring. Begrebet inklusion indkredses og nuanceres gennem læringsteorier, modeller og refleksionsværktøjer. Modellerne er med i bogens praksisdelt, som giver indblik i de udfordringer, børn med særlige behov har, og i hvordan pædagogerne kan tilrettelægge et læringsmiljø og pædagogiske aktiviteter rundt om barnet.

FRYDENLUND

ADHD I SKOLEN*Lene Straarup og Mette Holst Bertelsen*

Bogens formål er at give teoretisk forståelse og praktisk inspiration til det daglige arbejde i og uden for klassen med børn – med eller uden diagnosen ADHD. Ved at styrke relationer, opmærksomhed og kommunikation kan lærere og pædagoger skabe en mere positiv stemning i klasseværelset og hjælpe børn til bedre trivsel i klassen.

DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

ROBUSTHED – En redskabsbog for professionelle og forældre*Poul Lundgaard Bak (red.)*

Gennem forskningsforankret viden, praktiske erfaringer og fortællinger om oplevelser i møder med børn og unge fortæller fagpersoner fra Danmark og Grønland om deres arbejde med robusthed i samværet med børn og unge. Bogens artikler beskriver, hvordan man med viden og redskaber fra Robusthedsprogrammet, som er en del af Forskningsprogrammet for Mental Børnesundhed under Komitéen for Sundhedsoplysning, kan støtte børn og unge i deres hverdag og udvikling.

KLIM

B**BØRNS VEJ TIL SUCCES***Paul Tough*

Denne internationale udgivelse sætter fokus på, hvilke faktorer der har betydning for børns succes i livet – både fagligt og socialt. Det er faktorer som nysgerrighed, vedholdenhed, optimisme og selvkontrol. Forfatteren argumenterer for, at disse faktorer skal have en langt større vægt i vores samspil med børn og unge. I den forbindelse belyser bogen det centrale spørgsmål: Hvad er det, vi skal hjælpe børn med at udvikle, så de kan tage hånd om deres liv?

DAFOLO

SPECIALDIDAKTIK I TEORI OG PRAKSIS*Helga Borghjerg Hansen og Brian Degn Mårtensson*

Selvom inklusion står højt på de fleste skolers dagsorden, foregår en del specialundervisning stadig i specialklasser, på specialskoler og i særlige forløb på de almene folkeskoler. I denne bog giver en række forskere og fagprofessionelle deres bud på, hvad skoler og lærere bør tage højde for i undervisningen af børn med særlige behov.

HANS REITZELS FORLAG

PROFESSION – Skulle det nu være noget særligt?*Hans Jørgen Staugaard*

Er der noget særligt ved at være medlem af en profession, siden man i nogle tilfælde taler om profession i stedet for blot beskæftigelse, erhverv eller job? Det er det hovedspørgsmål, som denne bog beskæftiger sig med. Den søger at indkredse professionsbegrebet ved at se på, hvordan betegnelsen 'profession' har udviklet sig i forskellige historiske perioder og i forskellige kulturelle sammenhænge.

SAMFUNDSLITTERATUR

C**BARNETS SPROGTILEGNELSE OG PÆDAGOGISK PRAKSIS***Justin Markussen-Brown*

Denne bog guider, med teoretisk afsæt i lingvistikken, læseren igennem barnets rejse fra sprogløst spædbarn til konstant spørgende fireårig, hvis udtale og grammatik er nærmest fejlfri. Bogen lægger ud med barnets før-sproglige stadium, hvor kommunikation består af mange andre udtryk end sprog, og bevæger sig til barnets fonologiske, leksikalske og grammatiske udvikling. Den behandler desuden emner som tosprogethed og preliteracy hos førskolebarnet i dagtilbud. Efter hvert kapitel giver forfatteren forslag og anbefalinger til pædagogisk praksis.

TURBINE AKADEMISK

MEDIATED LEARNING EXPERIENCE – en inkluderende praksis i dagtilbud og skole*Micki Sonne Kaa Sunesen*

Mediated Learning Experience (MLE) er en læringsteori, udviklet af den israelske professor i psykologi, Reuven Feuerstein. Den baserer sig på en kobling mellem kognitiv neuropsykologi og socialpsykologi og fokuserer især på den voksnes relationelle kompetencers betydning for barnets læringsudbytte. Denne bog er en dansk, forskningsbaseret introduktion til MLE kombineret med et didaktisk perspektiv.

DAFOLO

INTERVIEW MED BØRN*Jan Kampmann, Kim Rasmussen og Hanne Warming*

I takt med at forskning i børn og barndom har udviklet sig til et selvstændigt forskningsfelt, er det blevet mere og mere almindeligt at inddrage børnene selv som informanter. Der er derfor udviklet en hel vifte af forskellige metodiske tilgange og teknikker til at lave børneinterview. Bogen præsenterer et udvalg af

disse og argumenterer for, at der en række særlige overvejelser, man bør gøre sig med hensyn til, hvorfor, hvornår og hvordan man involverer børn i forskningsinterview.

HANS REITZELS FORLAG

LÆRING OG UDVIKLING I PÆDAGOGISK PRAKSIS*Mikkel Boje Smidt og Mads Thomsen*

Med denne bog ønsker forfatterne at bringe den pædagogiske praksis tættere på undervisningen og gøre situationer, som de kan udspille sig i praksis, til genstand for analytiske refleksioner. Forfatterne introducerer læseren til centrale teorier inden for læring og udvikling og giver anvisninger til, hvordan pædagogen kan bruge disse teorier som grundlag for analyse og refleksion.

AKADEMISK FORLAG

GOD VIDEREUDDANNELSE*Erik Laursen og Nikolaj Stegeager (red.)*

Bogen sætter fokus på en række temaer, som den studerende skal forholde sig til for at få et godt udbytte af et videreuddannelsesforløb. Den giver bl.a. bud på, hvordan den studerende lærer bedst, hvordan man bruger sine erfaringer fra arbejdslivet til at fremme læringen, hvordan det man lærer på uddannelsen, kan få liv uden for undervisningslokalet, samt hvordan man kan finde en passende balance mellem arbejde, uddannelse og privatliv.

SAMFUNDSLITTERATUR

TIDSSKRIFTER**KVAN – tidsskrift for læreruddannelse og skole**

Nr. 107, april 2017: Tema: Læring

PÆDAGOGISK PSYKOLOGISK TIDSSKRIFT

Nr. 2, 2017: Tema: Barnets stemme – Børneperspektiver i PPR-arbejdet

DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT

Nr. 1, februar 2017: Tema: Gal pædagogik

TIDSSKRIFT FOR ARBEJDSLIV

Nr. 1, februar 2017: Tema: Det prekære arbejdsliv

TIDSSKRIFT FOR PROFESIONSSTUDIER

Nr. 24, 2017: Tema: Kultur og civilisering

BLIV KLOGERE PÅ

- dagtilbud, didaktik og dannelse
- fag og formål i folkeskolen
- mobning, trivsel, inklusion og de udsatte børn
- de unge, de voksne, de ældre og livslang læring
- hvad der virker

Dyk ned i vores vidensportal

 dpu.au.dk/viden

SMÅ BØRN,
FAMILIE OG
DAGTILBUD

GRUNDSKOLE

UNGDOMS-
UDDANNELSE

ERHVERVSUD-
DANNELSE

VIDEREGÅENDE
UDDANNELSE

VOKSENUDDAN-
NELSE OG LIVS-
LANG LÆRING

SOCIAL-
PÆDAGOGIK

UNGE OG
UNGDOMS-
KULTUR

TEKNOLOGI-
FORSTÅELSE

INNOVATION OG
ORGANISATIONS-
UDVIKLING

DPU
AARHUS UNIVERSITET